Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 43 (9725) | 1975 чылдың февраль 20, четверг | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

ГВИНЕЯ-БИСАУ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ПАРТИЯ-ЧАЗАК ТӨЛӘӘЛЕРИНИҢ ЧЕДИП КЕЛГЕНИ

Республиканың Күрүне комиссарларының Чөвүлелиниң Кол Комиссарынга (чазак баштыңы), Гвинеяның болгаш Ногаан шенек ортулуктарының Африкан партиязының (ПАИГК) Баштаар черинің кежигүнү Франсиско Мендеске баштаткан Гвинея-Бисау Республиканың партия-чазак төлөөлери февраль 19-та Москвада албан ужурунда аян-чорук кылып чедип келгеп.

Гвинея-Бисау Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктарын аскан Шереметьево аэродромунга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, албанның өске-даа кижилери төлөөлерни уткуп алган.

Совет найысылалдың ажылчы чоннарының төлөөлекчилери валчыларга изиг байыр чедирип турганнар.

Ужудуушкун шолунге хүндүлел таныылын чыскаарган, ийи чурттуң күрүне гимнилерин күүсеткен.

А. Н. Косыгин биле Франсиско Мендес чыскаалган совет дайынчыларны эргип көргеннер.

Франсиско Мендес биле А. Н. Косыгин аэродромдан мотоциклчилерниң хүндүлүг үделгези-биле автомашинага олурупкаш, төлөөлерге тускайлаан черже чорупканнар.

Бөлүк автомашиналарның эрткен кудумчуларынга болгаш шолдерге ийи чурттуң күрүне туктарын аскан болгаш: «Гвиней оңнуктер кирип, моорландар!», «Гвинея-Бисау Республиканың маадыраг улузунуң төлөөлекчилеринге акы-дунманың байыры!», «Совет Эвилелиниң болгаш Гвинея-Бисау Республиканың улустарының аразында найырал делгереп, быжыгар болзун!»—дээн кыйгырыгларны аскан турган.

(СЭТА).

А. А. ГРОМЫКОНУҢ ЭЭП КЕЛГЕНИ

ЖЕНЕВА. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко АКШ-тың күрүне секретары, президентиниң национал айыл чок чорук талазы-биле дузалакчызы Г. Биссинджер-биле ужуражылгазы доозулган соонда, февраль 18-те, Женевадан Төрээн чуртунче чорупкан. А. А. Громыко ол-ла хүн Москвада чедип келген.

ДАЙЫНЧЫ АРГА-ШИНЭЭН УЛАМ БЕДИДЕР

СЭКП Төп Комитеди «Партия документилериниң солуушкунунуң түннелдериниң» дугайында доктаалды хүлээп алган. Организас-политиктиг ол чугула хемчег партия тургузуунуң айтырыгларының талазы-биле партияның XXIV съездизиниң база СЭКП ТК-ның май (1972 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге партия ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежневтиң айтышкыннарынга бүрүн дүүштүр чоруттунган дээрзин ында айтып турар. Партия документилериниң солуушкунунуң үезинде чоруттунган хөй талалыг организас-политиктиг ажылдарны демдеглевишаан, СЭКП ТК ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү участоктарынга партийжи салдарны күштелдиреринiң шиитпирлиг үүлү болур партия эге организацияларының дайынчы арга-шинээзин улам ынай бедидериниң эргежок чугулазынче онза кичээнгейни салган.

Бүгү чурттаазы ышкаш, бистиң республиканың партия организациялары партдокументилер солуушкунунуң үезинде бо угланыышкын-биле шудургу ажылды чоруткан.

Парторганизацияларның хөй-хөйү күш-ажылчы коллективтерниң ёзулуг дайынчы өзээ, башкарыкчы күжү болу берген, ажыл-ишчилерниң күжүн тоску беш чылдың планныг даалгаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседиринче мобилизастап турар.

Маңаа хамаарыштыр чамдык чижектерден көрээл. Эрзинде «Коммунизмче орук» колхозта партия организациязында 50 ажыг коммунистерниң 66 хуузу көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинде ажылдап турар. Парторганизация ажыл-агыйга удуртулганы күштелдирбишаан, колхозчулар ортузунга политмассалыг, кижизидилге ажылын бүгү талалыг чорудуп келгениниң түннелинде ында хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр, оорлаар ышкаш таарымча чок чоруктар сөөлгү үеде барык болбас апарган. Мында аныяктарны көдээ ажыл-ишчиниң мергежилинге чаңчыктырар ажыл дыка калбарган. Эрткен чылын ортумак школа дооскан 11 кижиниң 7-зин хой ажылынче чоруткан. Коммунистер шуптузу партийжи даалгалыг, партия хуралдарынга айтырыглар белеткээринге, ооң шиитпирлериниң күүселдезин организастаарынга олар идепкейлиг киржип турар.

Өске бир чижек. Кызылдың алгы заводунда партия организациязы улуг эвес. Ынчалзажок бүдүрүлге болгаш кижизидилге ажылынга коммунистерниң партийжи салдары аажок күштүг. Коммунистерниң 60 ажыг хуузу материалдыг бүдүрүлгеде хаара туттунган. Бүдүрүлгеге болгаш парторганизацияның амыдыралынга хамаарышкан эң чугула айтырыгларны партия хуралдарынга доктаамал чугаалажып, оларның шиитпирлериниң күүселдезин организастап турар. Чижээ, чылдың түннелдериниң дугайын чугаалашкаш, иштики курлавырларны ажыглаарының болгаш парторганизацияның сорулгаларының дугайын айыткан. Цехтер, бригадалар болгаш тус-тус ажылчыннар ортузунга массалыг, дээштиг социалистиг чарышты организастаарынга коммунистер идепкейлиг киржип турар.

Бо партия организациязының хүн бүрү организакчы болгаш политмассалыг ажылының түннелинде ол коллектив чыл бүрү бедик көргүзүглерни чедип ап келген, эрткен чылын күрүне планын болгаш социалистиг хүлээлгезин декабрь 18-те күүсеткеш, пландан ажыр 48,7 муң рубльдиң продукциязын сайгарган. Улуг-даа, бичии-даа коллектив бүрүзүнде партия организациязының дайынчы арга-шинээзин бедик болган тудум-на, ында ажыл-ишчилер сырый каттышкан, боттарының мурнунга салдынган сорулганы чедишкиниг күүседип турар деп чүвени үстүнде чижектер бадыткап турар-дыр.

Ооң-биле чергелештир чамдык партия организацияларының дайынчы арга-шинээзи ам-даа чавыс, олар ажыл-агый чорудулгазынче шоолуг ханылап кирбес, чон ортузунга политмассалыг ажылды чогуур негелдеге чедир чорудуп шыдавайн турар фактылар бар. Чижээ, «Тиилелге» совхозта, Өвүрнүк «Коммунизмче орук» колхозта хөй коммунистерлиг парткомнар бар. Даштындан көөрге оларда хуралдар эртип, шиитпирлерни хүлээп ап, өске-даа ажылдар чоруп турар. Ынчалзажок ооң ажыктыы, дээштии кончуг кошкак, социалистиг чарышты ёзу барымдаалап организастаан. Ынчангаш эрткен чылын ол ийи ажыл-агый кайызы-даа көдээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге садар планын күүсетпээн. Ол ышкаш «Дөң-Терезин» совхозта, Бии-Хемниң «Хадын» колхозта болгаш өске-даа черлерде партия организацияларының организакчы болгаш политмассалыг ажылының деңнели чавыс.

СЭКП ТК-ның партияга, совет улуска Кыйгырыында, Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының дугайында партия Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң база ВЛКСМ ТК-ның доктаалдарында хоорайларның болгаш көдээниң ажылчы чоннарының чогаадыкчы күш-ажылының кол-кол угланыышкыннарын тодараткан. «Эвээш чарыгдалдыг, эки шынарлыг, хөй продукцияны Төрээн чуртка бээр» деп лозун бистин ажылчорудулгавыста ам кол черни ээлээн.

1975: БЕШ ЧЫЛДЫҢ ДООЗУКЧУ ЧЫЛЫ

СЕПТЕЛГЕ МАСТЕРСКАЯЗЫНДА

«Күш-ажылдың эң бедик бүдүрүкчүлүүн, машиналарның техниктиг аргаларын чөп ажыглаарын чедип алыры дээш көдээ ажыл-агый механизаторларының шимчээшкининиң дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалынга харыы кылдыр Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» совхозтуң, Чөөн-Хемчик районның «Искра» колхозунуң механизаторларының эгелээшкинин тараалаң Таңдыда «Тиилелге» совхозтуң механизаторлары деткип, доозукчу чылдың часкы-хову ажылдарына белеткелди шалыпкын доозары-биле бедиткен хүлээлгелерни ап, кызымак ажылдап турарлар.

Көдээ ажыл-агый машиналарының септелгези совхозтуң МТМ-де амгы үеде бедик темп-биле чоруп турар. Эрткен чылдың сөөлгү кварталында совхозтуң механизаторлары 20 трактор септээр планын 22 кылдыр, 20 трактор андазыннарын, тараа ажаар 7 комбайнны септеп, планныг онаалдаларын ажырган. Септелгеде 26 механизатор кызымак ажылдап турар. Ылаңгыя комсомолчу септекчилер: Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниниң эдилекчизи Кызыл-оол Люндуп болгаш Оюн Клим оларның кызымак ажылын кады ажылдап турар эш-өөрү мактаар. Тракторнуң чоруур кезээниң септелгезинге ажылдаар 4 механизаторнуң кылза чогуур нормазын бо ийи аныяк септекчи хүн бүрүде 130—140 хуу күүседип турар. Олар кайызы-даа аныяктарның совхозта № 4 трактор-хову бригадазының кежигүннери.

Мотор септээр цехте хүн нормазын 110—120 хуу чедир күүседип турар мурнакчылар база хөй. Оларга комсомолчу септекчилер Александр Аңгыр-оол, Валентин Ооржак, Леонид Бады-Хөө, Ооржак Калдар-оол хамааржыр.

СЭКП ТК-ның партияга, совет улуска Кыйгырыынга харыы кылдыр техника септелгезин март 1-те чедир доозарын тиилелгежилер хүлээнген.

ЧУРУКТАРДА: мурнакчы септекчилер Клим Оюн (үстүнде), Александр Аңгыр-оол, Валентин Ооржак, Леонид Бады-Хөө олар.

Сөзү болгаш фотозу **М. КАЛЧАННЫЫ.**

БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИҢ УДУРТУЛГА ШТАВЫНЫҢ ХУРАЛЫ

Бистиң көдээ ажыл-агыйывыстың агаар-бойдустан хамаарылгазы чыл келген санындала улам бичиилеп, ацаа үлетпүрүүн салдары дыка улгадып турар. Чоокшулап келген час чүгле тараажыларны далаштырып турар эвес, харын дүжүттүң салым-хуузу хамаарышкан бүгү бүдүрүлге черлерин болгаш организацияларын база дүвүредип турар апарган. Часкы хову ажылдарынга белеткелдиң, материал-техниктиг хандырылганың дугайында айтырыгны Москвага февраль 18-те болган Бүгү-эвилелдиң удуртулга штавының калбак хуралынга чугаалашкан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Союзсельхозтехниканың» Бүгү-эвилел каттыжыышкынының даргазы А. А. Ежевский көдээ ажыл-агый техниказын часка белеткеп турарының анализин кылган. Ону септеп турарының байдалы эрткен чылдынындан эки бооп турар. Февраль эгезинин медээлерин ёзугаар алырга, тракторларның 79 хуузу, андазыннарның 85 хуузу, тараа чаштырыкчыларының 82 хуузу, культиваторларының 84 хуузу шелче үеринге белен. Ынчалза-даа тарылганы баштай эгелээр Ортаа Азияның чамдык районнарында, а ол ышкаш Казахстанда чазын ажылдаар машиналар септелгезин хожудадып турар.

Штаб хуралынга чүве чугаалааннар агрегаттарның септелгези, ажыктыг чоруу болгаш идегелдин үгле септекчилерден болгаш көдээ механизаторлардан хамаарышпазын база чугаалап турганнар. Дериг-херекселдерни, артык кезектерни, материал-техниктиг өскедаа чүүлдерни көдээ черлерге чогуур үезинде чедирери улуг ужур-дузалыг бооп турар. Ындыг турбуже, үлетпүр министерстволарының дыка хөй бүдүрүлге черлери оларны чүдүрүп чорударын озалдадып, доктааткан планнарны күүсетпейн турар. Тараажыларның маңаар чайы чок апаар: дүжүттү белеткээри шалыпчы ёзу-биле ажылдаарын негээр.

Бүгү-эвилел штавы чугаалашкан айтырыглар талазы-биле доктаал хүлээп алган, техниканы хову ажылдарынга белеткээриниң хемчеглерин болгаш илерээн четпестерни чайладырының аргаларын айыткан.

Хуралга СЭКП ТК-ның килдис эргелекчилериниң оралакчылары И. И. Козлов, М. П. Новиков, А. И. Севцов, көдээ ажыл-агый органнарының, «Сельхозтехниканың» республика каттыжыышкыннарының, үлетпүр министерстволарының болгаш төп албан черлериниң удуртукчу ажылдакчылары киришкен.

(СЭТА-ның корр.).

Мал чеминге немей

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң ажылышчилери бедүүн мал чеми белеткээриниң планын үүс хуу күүседип алган. Ынчалза-даа колхозтуң девискээринге кылын хар душкеш, чыг хүннер болган соонда эрээш, мал одарларын дожаңналдырыпкан. Ам шээр малдың даваннары тастап турар. Бо берге байдалды өөренип көргеш, колхоз баштаар чери Өвүр районнуң девискээринден мал чеминге немей хыыргыын кезип, белеткээри-биле 12 кижи составтыг звенону чоруткан. Ону коммунист Ондар Байыр удуртуп турар. Звенода ийи тракторну, 3 автомашинаны, бир пресподборщиктии быжыглаан. Олар Убса-Холдун хыыргыызын ийи ээлчеглиг кезип эгелээннер.

Мал чеминиң белеткелчилери 100 тонна хыыргыын белеткээр планныг.

О. АРАКЧАА.

ХУРАГАННАР МЕНДИ

Хой ооллаашкыны Бии-Хем районнуң ажыл-агыйларында эгелээн. «Кызыл тараачын» совхозта бо хүнге чедир ийи муң ажыг хой төрээн, ооң чаш толу менди доругун турар. Малчыннар Оюн Содуй-оол, Олег Кечил-оол, Чамзы Кара-оол, Чамзы Биче-оол оларның коданнарында төрээн хойларның хураганнары чаңгыс баш-даа хораваан. Олег Кечил-оол эң-не хөй — 412 хураганны алган.

Ажыл-агыйның хойжуларының коданнарында төрээн хойларга болгаш чаш хураганнарга чидиртир сиген, көк сула, комбикорм, дус четчирибиле бар.

«Өөк» совхозтуң малчыннарының 810 хою солдаан, төлү менди доругун турар.

М. ОЮН.

Куш ажылының дугайында

Бүгү-эвилел хуралы

Москвага февраль 18-те куш үлетпүрүнүң ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы ажыттынган. Ооң киржикчилери эрткен чылдың түннелдерин болгаш беш чылдың доозукчу чылында куш эъдин болгаш чуургазын бүдүрериниң аргаларын чугаалажып көөр.

Чөвүлел хурал ылаңгыя куш өстүрер бүдүрүлге черлериниң ажыктыг чоруун улгаттырарынче, эът угланыышкыныг куш ажылын хөгжүдүрүнче улуг кичээнгейни салып турар.

Чөвүлел хуралга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министри Д. С. Полянский чүве чугаалаан.

(СЭТА).

БАЙДАЛ ДҮВҮРЕНЧИГ

Тоску беш чылдың эң хаарыысалгалыг доозукчу чылының баштайгы кварталының чартык кезин эртип турар. Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудуг, транспорт организацияларының коллективтери чыл эгезинден бээр кылган ажылдарын бүгү талалыг анализтеп көрүп, ооң чогуур түннелдерни үндүрбүшаан, боттарының күжүн, иштики курлавырларын беш чылды организастыг доозарынче мобилизастап турар.

Республиканың кол-кол тудуг организацияларының аразында чарышка январь айда «Тыва тудуг» трестиң болгаш «Тыва автоорук» эргелелиниң тудугжуларының коллективтери эки көргүзүглерни чедип алган. Өске тудуг организацияларындан «Сельэлектротудугнун», «Тыва автотранстың» тудуг-монтаж эргелелдери, «Кызыл ЦЭС тудугнуң», Коммунал ажыл-агый министерствозунуң тудуг организациялары эки ажылдап, ай планын ажыр күүсеткилээн.

Ынчалзажок республиканың кол тудуг организацияларының бо чылдың баштайгы айында улуг хожудаашкынны болдурганын демдеглээр херек. Ынчангаш керээ ёзугаар кылыр ажылдарның ай планы шиитизи-биле 89,1 хуу, тудугмонтаж ажылдарының шиити хемчээлиниң планы үүгле 47,8 хуу күүсеттинген бооп турар.

Доозукчу чылда Тыванын тудугжулары 121 млн. 700 муң рубльдиң кол фондуларын ажыглалга киирер планныг, ооң 12 млн. 54 муңун бирги кварталда дужаар. А херек кырында бо хүннерге чедир үүгле 104 муң рубльдиң (квартал планының 0,9 хуузу) кол фондулары ажыглалга кирген.

Үстүнде чурагайлардан болгаш хуулардан алгаш көөргө, республиканың капитал тудуунда байдал нарын болгаш дүвүренчиг апарган. Доозукчу чылдың планныг онаалдалары-биле кады эрткен чылларда чедир кылдынмаан үүлдерни катай алырга, тудугжуларның мурнунда канчаар-даа аажок улуг сорулга туруп турар. Бир эвес эрткен чылын 91 млн. рубльдиң кол фондуларын ажыглалга дужаар турган болзувусса, бо чылын 121 млн. рубльдиин шиңгээдири күрүне планында көрүнген.

Тудуг организацияларының хөй кезин планныг онаалдаларын үүге күүсетпейн барганыл деп айтырыгны тодарадыр апаар. Хожудап турар трестерниң, эргелелдерниң болгаш участоктарының удуртулгазы, партия, профэвилел организациялары ажылчыннарның күш-ажылын эки удуртурунче, оларны тудуг материалдары-биле доктаамал хандырып, социалистиг чарышты тодаргай организастаарынче кичээнгейни кошкаткан. Бо хүннерге чедир трестерниң, эргелелдериниң аразында соңчарыштың керээлери чардынмаан. Ооң чылдагаанын — республиканың план органнарындан, трестериниң хамааржып турары үстүү органнардан чыл планының эде көрүнген контроль чурагайларын мынчага чедир бадылап бербээнинде. Эде көрүнген контроль чурагайлар дугайында эвес, а күрүне планының күүселдези чоруп турар амгы үеде план дугайында, хүлээлге болгаш чарыш дугайында чугааны кайыдаа тресте амга чедир үргүлүлеп турар чорукту буруу шавар херек.

Мурнуку чылдарда эки ажылдыг турган «Тыва көдээ тудуг» тресте байдал бо хүннерде өскелерден онза нарын байдалдыг бооп турар. Трестиң мехколонналарының аразында социалистиг чарыштың керээлери ам-даа чардынмаан, тудуг материалдарының чедишпезинден барык бүгү мехколоннолар долу күчүзү-биле ажылдавайн турар. Ооң бир чаа тодаргай бадыткалы бо. Трестиң Бай-Хаакта № 585 мехколоннаазы беш чылдың эгезинден бээр тудуг-монтаж ажылдарының планын ай санында ажыр күүседип келген. Бо мурнакчы коллектив январының планын үүгле 72 хуу күүсеткен. Ону тодарады бээривиске, мехколоннаның начальниги эш Леонов мындыг харыны кылды:

— Телефоннап келгеннер кончуг-ла эки болду. Трестиң автобаазазындан самосвалдар келбестээн. Февраль 10-дан эгелээш Шуурмактан чаңгыс-даа машина ыяш келбеди. Шуурмакта 180 кубометр ажыг брус бар-дыр. Автобаазаның удуртукчулары ооң сөөртүлгезин организаставайн турарындан бистин 19 доктаамал бригадавыстың чартык кезин ажылдавайн, аяа туруп берген. Дузалажып көрүңер. Ажылчыннарны тудуг материалдары-биле хандырбайн чыткаш, социалистиг чарыш дугайын чугаалаары берге-дир.

Бо чугааның соонда көдээ тудуг автобаазазының кол инженери эш Белов-биле харылзажарыывыска: «Ыяш сөөртүр машиналар рейсте болур ужурлуг, хынап көөр бис» деп медеглээн.

Январының планын күүсетпээн Каа-Хемниң көдээ тудугжуларындан база-ла ындыг янзылыг хомудалдар кээп турар. Чаңгыс треске хамааржып турар тудуг болгаш транспорт организацияларының аразында ажыл-агыйжы харылзаалардың четпезинден көдээ тудугжулар мындыг янзылыг үе-шакты апаа-ла хилис эрттирип турар. Бо фактыларга болгаш черле көдээ тудугжуларны тудуг материалдарыбиле үзүктел чок хандырарынга хамаарыштыр шуут эргилделиг хемчегни алыр үе келген.

Социалистиг чарыштың ДАШТЫКЫ ИНФОРМАЦИЯЛАР

● ДЕЛИ

«Индияның даштыкы политиказы тайбыңче, быжыг туруштуг чорукче, Азияның мурнуу кезээнде чурттарның аразынга кады ажылдажылгаже болгаш чаагай кожа-хелбээ харылзааже угланган. Ол бүгү үүлдер ында бүгү күрүнелериниң деңэргелиг, суверенниг чоруунга, оларның хамаарышпас болгаш девискээр талазы-биле бүдүн турарынга үндезилеттинген» — деп, даштыкы херектер министри Я. Б. Чаван парламентиге чугаазынга медеглээн.

* * *

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы-биле Индияның Эртемтехника департаментизиниң аразынга эртем солчулгазының, ол талазы-биле кады ажылдажылганың дугайында дугуржулгага аңаа ат салган.

● БОНН

Дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының политиказын үргүлчүлээри, сөөлгү чылдарда ГФР биле Европаның социалистиг чурттарының аразынга чарган керээлерни болгаш дугуржулгаларны амыдыралга ыяап-ла боттандырары — барыын-герман коммунистериниң эң чугула негелделериниң бирээзи болур деп, Герман Коммунистиг партияның даргазының оралакчызы Г. Готье чугаалаан.

● НЬЮ-ЙОРК

АКШ-тың эң улуг пос-таавы фирмаларының бирээзи болур «Спрингс миллс» каттыжышкынның баштаар чери Соңгу болгаш Мурнуу Каролина штаттарда бодунуң 20 бүдүрүлге черлериниң 17-зин «түр үе иштинде» хаар ужурга таварышканын чарлаан.

* * *

Амгы үениң шылгаранган чурукчузу Пабло Пикассонуң чогаадыкчы ажылының сонуургакчылары ооң 1918 чылда чураан «Скрипкалыг Арлекин» деп чуруун удавас көөр аргалыг болур. Ол бир америк миллионерниң хуу чыындызынга үр үеде чыткан чурукту Кливленд хоорайының музейи садып алган.

Музей чуруктуң өөзиниге бир миллион долларны төлээн.

● РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО

Чурттуң пос-таавы кылыр үлетпүрүнүң таваржып турары ханы кризининиң уржуундан 25 муң хире бразилдер ажыл чок арткан.

● АДДИС-АБЕБА

Африканың Чаңгыс эп Организациязының (АЧО) министрлер чөвүлелиниң Аддис-Абебада бооп турар сессиязы Африкада шаандакы португали эжелелге турган девискээрлериниң хосталып турарынга сеткил ханыышкынын илереткен. Ол сессия АЧО кежигүнү чурттарга Португалия-биле дипломаттыг харылзаа тургузарын сүмелээн.

* * *

Мурнуу Африканың Африкан Национал Конгрезиниң чингине секретары Альфред Нзо Мурнуу Африка Республиканың сөөк-язы ылгаар эрге-чагыргазының талазы-биле африк күрүнелериниң чаңгыс аай туружуп ажылдап кылырының чугулазын демдеглээн. Ол диптиң хамаарышпас апарган чурттарының туружуп чаңгыс аай болдурар болза, Африканың мурнуу талазынга хосталга дээш демиселдиң чеднишкиниг болурунга дузалаар деп, ол айыткан.

МАССАНЫҢ ОРГАНИЗАКЧЫЛАРЫ БОЛУР

(Профэвилелдериниң XIII Тыва область конференциязы)

Тываның профэвилелдериниң хүрээлеңи чыл келген тудум-на сян талазыбиле өзүп, организас талазыбиле улам быжыгып турар. Амгы үеде. оларда 86,5 муң кежигүннер бар. Олар республиканың ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга улуг күш болуп, бүдүрүлгеге база хөй-ниити амыдыралынга төлептиг үүгүн киирип, улуг салдарны чедирип турар. Кызылдың Политиктиг чыдыышкын бажыңынга бурунгу хүн болган профэвилелдериниң XIII область конференциязының бедик көдүрүүшкүнүн, улуг идепкейниң байдалынга эрткени ол бүгүнүн дугайын база катап херечилеп турар.

Профэвилелдериниң XII болгаш XIII конференцияларының аразында профэвилелдериниң Тыва область чөвүлелиниң ажылының база ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XV съездизинің шинтпирлерин күүседир талазы-биле республиканың профэвилел организацияларының сорулгаларының дугайында илеткелди ацаа облпрофчөвүлелиниң даргазы Т. Ч. Норбу кылган.

— Партияның область организациязының удуртулгазы-биле совет Тыванын профэвилелдери массалар ортузунга хөй талалыг организакчы болгаш политикжизидилгелиг ажылды чорудуп турар—деп. илеткелчи чугаалаан. Илеткелчи болгаш санал бергец эштер СЭКП-ниң XXIV болгаш профэвилелдериниң XV съездилериниң шинтпирлерин, тоску беш чылдың планныг онаалдаларын күүседирине ажылчы чоннарның күжүн мобилизастаар, оларның чогаадыкчы идепкейин база инициативазын калбартыр талазы-биле профэвилел органнары организакчы болгаш политиктиг ажылдың денелин бедиткени демдеглээн.

Ажыл-агыяжы болур чоруктун хүлээлгезин профэвилелдериниң боттандырарының бир кол аргазы коллективтиг керээлер чарары база оларның мурнунга салдынган сорулгаларны шинтпирээринге ажылдың дээштиг болгаш шылгаттынган аргазы —социалистиг чарышты болгаш ооң дээдя хевири күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкинни организастаары болур. Ынчангаш илеткелчи-даа санал берген делегаттар-даа бо айтырыгларже улуг кичээнгейни угландырганы таварылга эвес.

Маңаа холбаштыр чамдык чижектерни өскээли. Эрткен чылын республикага ниитизиби-ле 186 ниити керээлерни чарган турган. Оларны ажылдап кылыр, чугаалажыр база күүселдезин хынаарынга ажылчыннарның болгаш профэвилелдериниң 630 ажыг хуралдарын, конференцияларын эрттирген, оларга 2107 санаалдар кирген, оларның 1748-и амыдыралга күүсеттинген.

Коллективтиг керээлериң күүселдезин организастаар талазы-биле «Сукпак» совхозта профэвилелиниң ажылчын комитединиң (даргазы эш Туметей) эки ажылының дуржулгазын конференцияга демдеглээн. Мында ажылчыннарның санаалдарын өөренип көргеш, бүдүрүлгениң ажыктын бедидер, чаа техниканы ажыглаар, кадрларны белеткээр болгаш оларның мергежилин бедидер, ажылчынарының амыдырал-чуртталгазын экижидер талазы-биле айтырыгларны коллективтиг керээге киирип турар. Ол керээниң күүселдезин хынаар тускай комиссияны тургускан. Совхозтун удуртукчулары база профэвилелиниң ажылчын комитединиң кежигүннери ажылчыннарга отчёттарын берип турар. Эрткен чылын керээге ат салган талаларның 106 үүдериниң 86-зы күүсеттинген. Ооң ачызында совхоз күүрүе мурнунга планныг даалгаларын багай эвес күүсеткен.

Ынчалзажок чамдык профэвилел комитеттери бо чугула айтырыгже кичээнгей салбас, коллективтиң бүдүрүлгечи ажыл-чорудулгазынче шоолуг ханылан кирбес чоруктарның чижектерни конференцияга айыткан. Ындыларга «Тудуг кезектери» комбинатта, Кызылдың хлеб заводунда, № 62 КМК-да, чер ажылдары кылыр тудуг эргелелинде база «Тинелге», «Найырал» совхозтарда болгаш өскө-даа ажыл-агыйларда комитет хамаарыштырган.

Массалыг, дээштиг чарышты организастаар талазы-биле чамдык профэвилел комитеттери байлак дуржулгалыг апарган. Ооң түнелиңде чарыштың кижизидикчи, дээштиг салдары бедээн, аңаа киржип турарларның санын көвүдээн. Амгы үеде республикада социалистиг чарышта 54 муң ажыг кижи, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш демиселде 25 муң ажыг кижи хаара туттунган. 12 муң хире ажылчыннарга коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп атты тывыскан. Бүдүрүлге, ажыл-агый коллективтериниде болгаш албан организацияларда коммунистиг күш-ажыл школаларын организастаан, оларның дыңнакчыларының саны өскен, ол бүгү ажылчыннарның профессионал билини, медерелин бедидеринге, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынга идиглиг боон турар.

Социалистиг чарышка идепкейлиг киришкеш, «Тыва даг-дүгү», «Тыва кобальт» комбинаттары, Терлиг-Хаяның мөңгүн суунун бүдүрүлгезин, Тыванын электри четкилери, «Кызылдың төп электри станцияз» тудуг эргелели, Тыва көдээ тудугнун автобаазазы, Каа-Хем райпозу, хууда чагыг-биле хепти даарап база септээр фабрика, «Кызыл тараачын», «Революциянын чалбыжы», ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтар, Каа-Хемде «Тинелге» колхоз болгаш өске-даа коллективтер эки түңнеделери чедип алган дээрзин конференцияга демдеглээн.

Профэвилелдериниң область чөвүлелиниң президиуму база адырлар аайы-биле обкомнар болгаш чер-черде профэвилел комитеттери өске хөй-ниити организациялары-биле кады чарыштың негелделерин ажылдап кылгаш, ооң күүселдезин организастаан, ооң түнелдерин квартал санында үндүрүп, тинелкчилерге холбаштыр материалдыг болгаш моральдыг идиг бериишкинни калбаа-биле ажыглан келген. Чамдык профэвилел организациялары чарышты организастап турган, ооң кижизидикчи ужур-дузазынче улуг кичээнгейни угландырып турар.

Бо талазы-биле «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыглал фабриказының механиктиг салбырында профэвилел организациязының ажылының дуржулгазын илеткелге чижек кылдыр киирген. Мында ажылчыннар күш-ажылдың сагылга-чурумун болгаш эрге-хоойлу чурумнарын сагыыры дээш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дээш коллектив ниитизи-биле мораль база материал талазыбиле шупту харысалгалыг болурунун дугайын хүлээлгеге киирген турганнар. Коллективке чаңгыс-ла прогул турар болза, бүгү ажылчыннар шаңнал акша алырындан ойталаар деп олар хүлээлгеге айыткан. Ол чорук комбинаттың бүгү өскелериниң, цехтериниң кичээнгейин хаара туткан. Профэвилелдериниң область чөвүлелиниң адырлар аайы-биле обкомнары ам-даа чогуур-денелге чедир тургузуп шылдаваын конференцияга демдеглээн.

Ооң аңгыда профэвилел органнары чаржып турарларның кичээнгейин күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, техниканы чөп ажыглаарынче, продукцияның шынарын экижидеринче, бот-үневи чингелдиринче, күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарынче, коллективтерге күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынче кошкак углайдырып турар. Ажыл шагын шын эвес чарыгдаар чорук-биле демиселче чамдык профэвилел органнарының кичээнгейи четпес. Прогулдун, яны-бүрү чылдагаанның үржуундан чүгле үлетпүр, тудуг, транспорт организациялары эрткен чылын 102,6 муң кижи-хүнүн чидирген. Чүгле чаңгыс «Тыва тудуг трестин» салбырларында 1070 кижи прогул кылган.

«Кызыл тудуг» эргелелиниң түс-түс участоктарында болгаш өске-даа коллективтерде күш-ажылдың сагылга-чурумун сагыыр кижилерни профболуктерге, месткомнарга, тудуг комитединге, эш хуузунун судтарында ховар сайгарып көрүп турар.

Ажыл-ишчилериниң ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалды, оларның профессионал мергежилин, ниити эртем-билини бедидер талазы-биле профэвилел, ажыл-агый органнары чамдык хемчеглерни ап турза-даа, ам-даа улуг четпестер бар дээрзин конференцияга санал берген делегаттар, «Алдан-Маадыр» совхозта хойжу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Д.-Н. Ч. Ооржак, чырыдышкын, дээди школа болгаш эртем албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунун даргазы Т. С. Слабодчикова, «Кызыл тудуг» эргелелиниде дашчылар бригадири С. Б. Саидан, республиканың коммунал ажыл-агый министри В. М. Еремеев болгаш өске-даа эштер чижектер-биле көргүскен.

— Аныяктарны хой ажылынче чорудары, аңаа одарның ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузары профэвилел организацияларының бир сорулгазы деп бодаар мен. Бистиң Оргу-Шөлде комсомолчу аныяктарның хойжу бригадазында мындыг байдалдар тургустунган — деп, маадыр хойжу Д-Н. Ч. Ооржак чугаалаан. Ынчалзажок хойжуларга таарымчалыг байдалды тургузар, ол чугула ажылче аныяктарны хөйү-биле чорудар хемчеглер чер-черде кошкак дээрзин ол чугаалаан, бодунун совхозундан мындыг чижектерни киргеп. Хөй хойлуг «Алдан-Маадыр» совхозтун хойжу дөрт бригадазының түгле чаңгызында кызыл-булун бар, хойжуга эргежок чугула эки дериттинген өглер база эвээш, ол ишкаш Балгазынның профтехучилищезинің хойжулар белеткээр курузунче ол ажыл-агый бо чылын чаңгыс-даа кижини чорутпааны дыка хомуданыг дээрзин ол шүүмүүлээн.

Кызылдың 4-кү микрорайында чурттаанның болгаш культура-эмыдыралдың улуг тудугларын кылып турар хөй тудугжулар бар. Ынчалзажок одарның хандырылгазынче кичээнгей кошкак. Ылангыя рестораннар болгаш столоваялар трези оларның чемненилгезин организастаарынче барык-ла кичээнгей салбайн турар. Ол дугайын тудугжулар бригаалри эш С. Б. Саидан шүүмүүлээн. Ол ишкаш тудугжулар ортузунда күш-ажылды багай организастаан, «Тудуг кезектери» комбинат материалдарны бо-ла үзүктелдире бээр. Бо чылдың баштайгы айында «Кызыл тудуг» эргелелиниде 11 бригаданың 8-и планын күүсетпээнинин бир чылдагаанында. Мындыг чугула айтырыгны профэвилел органнары хүн бүрү кичээнгейге алза чогуур дээрзин ол санаалдаан.

Ажылдап турарларның, ылаңгыя аныяктарның ниити биинин бедидериниң, оларның мергежил чедип алырының, ажылчын аңгының болгаш колхозчу тараачыннарның төлептиг салгалын белеткээриниң айтырыглары конференцияга улуг черни ээлээн. Республикада 30 хар чедир 13 муң аныяк кижилер ортумак эртем чок. Ону чедип алырынга кежээки школалар улуг рольду ойнаар. Ындыг турбуже, «Кызыл тараачын» совхоз, «Тыва кобальт» ишкаш шыырак бүдүрүлге коллективтериниде профэвилел органнары, адырлар аайы-биле обкомнар бо чугула айтырыгже шоолуг кичээнгей салбайн турар деп делегат Т. С. Слабодчикованың шүүмүчүлээн таварылга эвес.

Ажылчы чоннарны бүдүрүлгеги эргелеп-башкарырынга киириштирериниң чугула хевири — бүдүрүлгениң чөвүлел хураларының ажылын бедик деннелге тургузар, чогаадыкчыларның болгаш чаартыкчыларның ажылын улам идепкейжидер база күш-ажыл камгалаалын күштелдирер айтырыгларже профэвилелиниң чамдык обкомнары болгаш комитеттери кошкак кичээнгей салып турарын конференцияга айыткан.

Конференцияга ол ишкаш алгы заводунда местком даргазы Г. И. Семина, ВЛКСМ обкомунун бирги секретары А. А. Романов, республиканың социал хандырылга министри Н. Л. Кунчун, Таңды райпозунун даргазы М. С. Коломысова олар санал берген.

Партия Тыва обкомунун бирги секретары эш Г. Ч. Ширшин конференцияга санал берип, чуве чугаалаан. Тоску беш чылдың эрткен дөрт чылдарында республиканың ажыл-ишчилери чамдык чедишкиннерни чедип алганын ол демдеглээн. Аңаа профэвилел органнарының киирген үүгү улуг. СЭКП ТК-ның декабрь (1974 чыл) Пленумунун шинтпирлериниге, аңаа эш Л. И. Брежневтин чугаазынга дүүштүр, алыр болаа, бисте чедир шинтпирлеттинмээн айтырыглар хөй. Үлетпүр, тудуг, көдээ ажыл-агый болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларының чамдык коллективтери беш чылдың директиваларының контроль чурагайларындан хожудап турар. Ынчангаш хожудаашкынларны ажып эртеринче, ылаңгыя социалистиг хүлээлгелерни болгаш планнарны күүседиринче бүгү ажыл-ишчилериниң күжүн мобилизастаары профэвилел организацияларының эн чугула сорулгазы болур. Ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктын бедидери, курлавырларны дилеп тывары, камналганың чурумун күштелдирери, продукцияның шынарын бедидери, социалистиг чарышты организастаарын экижидери ишкаш кол-кол чугула айтырыгларны өскөр кичээнгейниң товунге тургузар хүлээлгелиглер. Ооң ышай ол ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинин, оларның амыдырал-чурттаалгазының, черле ынчан кижилерниң тус-тузу-биле ажылдың болгаш мал кыштаглаашкынын хүр чаагай эрттиреринин айтырыгларынга холбаштыр профэвилел органнарының сорулгаларынга доктааган.

1975 чыл онзагай чыл. Ол болза беш чылды, доозарының, фашистиг Германияны ашкан совет улустун Тиилелгезинин 30 чылын байырлаарының чылы база Хөрээжеңнериниң делгей чылын демдеглээринин, СЭКП-ниң XXV съездизинин бүдүүзүнүн чылы. Профэвилел органнары ол бүгү болуушкунларга холбаштыр ажыл-херекке массаларының ёзулуг организакчылары болур ужурлуг дээрзин эш Ширшин онзалап демдеглээн.

Конференция чугаалашкан айтырыг талазы-биле делегренгей доктаалды хүлээп алган.

Кызыл шеригге дузаламчы

«Мээң фронтуга берген аңдым бүрүзү диним даныычыны тулчуушкунче киирер, саржаг, дүк, эзт бүрүзү амгы үеде совет черден фашистиг кулданыкчыларның аг-шеринин үндүр сывырып турар дайынчыларны чылыктырып, күш киирер дээрзин билир мен. Фашисти чер болганга-ла — фронтуга коргулачун оък-биле, Мөңгүн-Тайгага ажыл-биле, Кызыл Шеригге материалдыг деткимче-биле соп бөрүрүн билир мен». Ада-чурттун Улуг дайынының чылдарында Кызыл Шеригге материалдыг дузаламчы кылдыр хөй мадын сүрүп берип турган, Мөңгүн-Тайганың мурнакчы малчыны Саны-Шири ынчаар чугаалаан.

Делгем хөрээн каастаан чазактың орденнер, медальдарын чүү дээш алганын улус сонуургап айтыра бээрге, бодунун чаңгыс чер-чуртуунун бо состерин Кара-оол Хувутуевич Салчак бо-ла сактып кээр.

Ам ооң-биле чугаалажып ор бис.

— Ынчан Бай-Тайга көжуунунун Бай-Тал сумузунга чурттап турган бис, улуг чаа-дайының чорун турган чылдары ол чүве. Бир-ле хүн Тока дарга чедип келгеш, ТАРН кежигүннерин баштадыр шупту чурттакчыларны чыгташ, хурал кылган. Ооң айтырыы чаңгыс болгаи:— Совет Эвилелиниче дээрбечи ёзу-биле оорлап халдаан немец-фашистиг эжелекчилерни дүрген ойтур шаварынга бүгү күштү, аргаларны ажыглап турбаш, Кызыл Шеригге дузалажыры. Салчак Калбаккөрекович чугаазын доозуптарга, улус оон-моон саналдан эгеледи. Герман эжелекчилерни каргаан, маадырлыг совет улуска, ооң шеринге ынакшылады, аңаа бүгү күш-биле дузалажырыңга кижи бүрүзүнүн беленин илереткен состер чаңгыланып турган. Мен база санал бергеш, бодумнун берип шыдаар үүлдерим дыңнаттым, аңаа белектер даңзылап орган кижиниң бижээш арттырып каан даңзызы бо ийин —дээш, Кара-оол Хувутуевич орденнер дептерлери чыый суккан бичин саазын хааржакчыгаштан элеп, үстү бергилээн саазынны уштуп келди. Ындз көк будук-биле мындыг состерни бижээн: «Ирт, хой —140, серге, өшку —70, бода мал — 23, аът—7 баш, акпа — 2455, алгы —38, өшку кежи — 10, тарбаган кежи —20, саржаг —40 килограмм, тон —1, эжеш сапог —1». Кызымаккай күш-ажылындан аңыда, Кара-оол Салчактың фронтуга боттуг дузазы ындыг болган.

Ооң соонда ол Мөңгүн-Тайга кожуунунга амгы «Малчын» колхозту организастап турган-ларының бирээзи болган. Хой чылдар дургузунда малчыннап, төрээн колхозунга чүс-чүс малды өстүрүп берген хоочун малчын Кара-оол Салчактың хар-назыны улгаалып, пенсияже үнзе-даа, ооң эрестиг, чугаакыр бүдүжү ам-даа олчаан. Бодунун ажыл-ишчи чедишкиннери-биле байлак амыдыралының, чурттап эрткен чылдарында болуушкуннарның дугайын улус чонга ол сонуургадып чоруур.

Үжен чылдардан бээр партия кежигүнү Кара-оол Хувутуевич Салчактың хөрээн Күш-ажылдың Кызыл Тук болгаш ТАР-ның Күш-ажыл орденнери, ТАР-ның «Мурнакчы малчын», «1941—1945 чылдарда Ада-чурттун Улуг дайынынга шылгарацгай күш-ажылы дээш», «В. И. Ленинниң төрүттүнгей хүнүнден бээр 100 чыл болганынга күш-ажылчы шылгарал» дээш деп медальдар каастап чоруур.

М. ХЕНЧЕ-КАРА.

ЧУРУКТА: К. Х. Салчак.

СОРУК КИРГЕШ

Республиканың база бир ырак-узак дээн районунун төвү Хандагайты суур чыл келген тудум-на чаартынып, чаагайжып орар. Чаа-чаа тудуглар барык хүн бүрү немежип келген. Районда бот-орулга-чарылгалыг септелге-тудуг участогунун тургустунганындан бээр ындыг-ла хөй чылдар болбаан. Ынчалзажок кыска үениң иштинде үк коллектив районда дээре ажылдыг бүдүрүлгелернин бирээзинге санадып келген.

Ында онаашкан ажылынга кызымак, хөй-ниити ажылдарынга чүткүлдүг Донгак Маадырбай ышкаш тудугжулар эвээш эвес. Үгүндан уран-шевер бызанчының суурда чаа туттунган чуртталга бажыңнарында болгаш албан организация черлериниде балдыының бизи дегбээн ындыг тудуглар чок дизе хөөредиг болбас. Мурнакчы тудугжу квартал планнарын доктаамал 120—130 хуу ажыр күүседип келген болгаш тудуг материалдарының камналгазынче база кичээнгейин угландырып турар. Ооң хөрек чуруу районнун Хүндүлел самбыразында астынган.

Хоочун ишчи Совет Тыванын 30 чыл ооң таварыштыр Тыва АССР-нин Дээди Совединиң Президиумунун Хүндүлел бижинбиле шаңнаткан, СЭКП ТК-ның партиягa болгаш совет улуска Кыйгырыынга харыы кылдыр 9-ку беш чыл планының бо сөөлгү чылын күш-ажылчы чедишкиннерлиг доозар дээш бедиткен социалистиг хүлээлгени бодунга алган сорук киришкинниг ажылдап турар.

Н. ДАМДЫН.

Н кезектиң дайынчылары СЭКП ТК-ның Тиилелгениң 30 чылының дугайында доктаалын политиктиг бедик көдүрүүшкүн-биле уткып, ол чугула документини өөренип эгелээннер.

Дайынчылар ам Совет Армияның болгаш Шериг-Далай флодунун хүнүнге белеткенип турар. Ынчангаш олар дайынчы болгаш политиктиг белеткелге чүгле тергиин эки болур дээш өөренип турар.

Бистиң дайынчыларывыс Төрээн чуртувустун ыдыктыг кызыгаарын карак огу дег камгалап турар. Ынчангаш олар кандыг-даа дайзын семеп келзе, оларга өлүмнүт согугну таварыштырарынга белен.

ЧУРУКТА: дайынчылар С. Назаров, В. Повелицин, О. Барнаулов болгаш өскелериң-даа хостуг шагында солун номчуп турары.

Х. ОЙДАН-ООЛДУҢ фотозу.

Чогуур түңнелди үндүрер

Улуг-Хем районда Көк-Чыраа суурга хуучулар хуралынга райпо баштаар черниң даргазы Р. Абрамова отчёдун кылган. Райпо эрткен чылдың бараан саарылгазының планын 101,8 хуу күүсеткен. Бараннарның шынарын баксыратпас, өл-шыктан камгалаар сорулга-биле чамдык магазиннерге, складтарга капитал септелгени чоруткан. Хайыракан суурда чаа дежурный магазинни, Шагаан-Арыгта ажылагый магазинниң бир салбырын, Ак-Тал суурда аъш-чем магазинин немей ажыткан.

Суурларда дежурный магазиннериң ажылдан турары чонга хүн бүрүнүн чугула хереглел бараннарын үзүктелиишкин чокка садыглаарынга таарымчалыг болун турар. Шагаан-Арыгда үлетпүр болгаш аъш-чем бараннарының, район төвүнде культура бараннарының магазиннери, Хайыраканда көдээ магазиннериң ажылдакчылары садыгның культуразын бедидип, бедик көргүзүглерни чедип ап келген.

Ынчалза-даа ырак суурларда чонну хлеб болгаш булочка кылыглары-биле барык чыл иштинде четпес хандырын келгенин хуралга илеткелчи болгаш санал бергеннер чөптүг шүүмүчүлээн. Райпо автотранспорт-биле четпес хандырынган. Хлеб сөөртүр чаңгыс-ла машина бар. Ооң ужурунда чамдык суурларга хлеб чедирери үзүктели берип турар.

«Күш-ажылдың хостуу», Жданов аттыг совхозтар магазиннерни хлеб сөөртүр машина-биле боттары хандырар ужурлуг турган, өлче шуут сагыш, салбаанын хуучулар хуралынга шүүмүчүлээн.

Районда хуучу кежигүннериң саны чеди чүс ашкан. Көк-Чыраа суурда оларның саны эн-не эвээш болуп турар. А. Дагбалдай, А. Маспык-оол, У. Чанмыр болгаш өскелер-даа садыгның культуразын бедидери, хуучу кежигүннер киирип алыр, суурларда чонну хлеб-биле хандырар талазыбиле ажылда четпестерни дарый чайладырынче угланган саналдарны бергилээн.

У. ШАРАВИИ.

20 чыл болган

Техника башкарары белен эвес мергежилдериниң бирээзи. Барыын-Хемчик районда Шойдаң Хойтпак-оолович Ооржак 1955 чылдан бээр районга чолаачылап келген. А 1969 чылдан богунге дээр белеткел конторазында автомашина башкарын турар. Ол чүүк сөөртүр планын чыл санында 100—120 хуу күүседип, райпо коллективиниң мурнакчы чолаачыларының бирээзи боон келген.

Районнун ол-бо будуңчарындан алгы-кеш, дүк, саржаг, кат аймаа дээш белеткел бараннарын ол үзүк чокка сөөртүп турар. Ишчи чолаачы болунун башкарып турары ГАЗ-51-ин үр чылдар иштинде капитал септелгеге киирбейн, хой кывар, чаар материалдарны болгаш резинаны камнап алган.

Шойдаң Хойтпак-ооловичиниң хорээн Ленинчи юбилей медалы каастап чоруур. Ооң-биле чергелештир ол хөй удаа өртектиг белектер-биле база шаңнадып келген.

С. ТАВА-САМБУ.

Запорожьениң «Коммунар» автомобиль заводунун коллективи чаа үлегер-майыктыг «ЗАЗ-968 А» деп бир болук автомобильдерни бүдүргеш, садыг четкизинге чорудуп берген. Оларның тургузуунга чугула 40 ажыг өскертилгени киргеп. Машиналарның хөделдирикчизи 40 аът күштүг.

ЧУРУКТА: биче хемчээлдиг «ЗАЗ-968 А» автомобиль хүлээдип берилгин цегинде.

А. КРАСОВСКИЙНИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Былдамыштар база бар

Күш-ажылчы бедик көргүзүглерни доктаамал чедип ап, хөй ниитиниң ажылдарынга бот идепкейни көргүзүп чоруур ишчи кижилерге бис ужурашканывыста сеткилдиг сеткиир, оларга эки сеткилди сеткиир ужурлуг бис.

Бистиң «Тоора-Хем» совхозтун Май-1 салбырында ылаңгыштер кайы хөй. Ылаңгыя Даваачык Колдун дугайында чуртташтары чоргаарал-биле чугаалажып турар. Ол 1949 чылдан бээр бо хүнге чедир үзүк чокка тудуг бригадазынга ажылдап келген. Бо үе иштинде Ий суур таныттынмас кылдыр чаартынып, эрги колхоз ийи суурлуг, хой адырлыг ажыл-агыйлыг улуг совхозче шилчээн. Төрээн совхозунун өзүлде-хөгжүлдези дээш амдаа холу дыңзыг ажылдавышаан турар хоочун бизаңчының херээн «Хүндүлелдиң Демдээ» орден болгаш хөй-хөй медальдар каастап чоруур. Холунда туткан балдызының чиг бизи чудукту эптей чонун бурунгаарлап орары дег амдаа хөй чылдарда чаа тудугларны ол кылчып, чаңгыс черчуттугларын өөртүрү чугаажок. Шынап-ла ажылчын деп белик адын ол төлептиг эдилеп чоруурларның бирээзи.

Моон-биле чергелештир ажылчын деп чоргаар аттың ужур-утказын чедир үнелевес, тускай мергежили база чок, ооң уламындан ниитилелге ажыктыг ажыл кылбас чамдык аныяктар бистиң суурувуста база бар. Ынчалзадаа ортумак школа дооскан хыг дээн назылыг оолдар, кыстар база оларның аразында бары элдеп. А чамдык кижилер аныяк адын буңартадып чоруур боор-дур. Дандарай, Шаңчаманай дээр эштериниң оолдары арага-ларыже хандып, орта ажыл кылбайн, былдап чоруп турда, ада-иелери тоомча чок олуруп турарлар.

9-ку беш чылдың бо сөөлгү чылының планныг онаалдарын хуусаа бетинде күүседир дээш кажангызыдан артык эки ажылдаарынче чонну сорук киргеп СЭКП Төп Комитединин партиягa, совет улуска Кыйгырыынга харыы кылдыр шулдургу ажылдаары, үстүнде ышкаш ийи-чаңгыс чалгаа-шүшпеңе, азырадыкчы хөөнүүт кижилер-биле шынгыы демиселди чорудары бистиң кижи бүгүдевистин ыдыктыг хүлээлгези болур ужурлуг.

А. ДАЖЫРГАН.

Ий суур.

УЛУГ ТИИЛЕЛГЕНИҢ 30 ЧЫЛЫНГА

Москваның нарын шепкен кылыр «Освобожденный труд» дээр Кызыл Сылдыс орденниг фабриказы бо чылын будурулге курлавырларын ажыглаарының күсели-биле 12 муң метр постуг программадан ажыр кылып үндүрер болгаш планга немештир 700 муң рубльдиг продукциязын сайгарар, а ол ышкаш Шынар демдектиг ийи чүүл постуг будурулгеге киирер деп хүлээлгени алган.

Амгы үеде ол будурулге чериндe Адаарттың Улуг дайынынга совет улустуң Тиилелгезиниң 30 чылынга алдар болдурган чарыш калбарып турар. Фабриканың комсомолчулары болгаш аныяктары ол чарышты эгелээннер. Эвлчег, бригада, участок болгаш ажылчын бүрүзү бир календарь хүнүн халаска ажылдаар деп шинтпирлээн.

ЧУРУКТА: комсомолчу кыстар (солагай талазындан оң талазынче) Татьяна Рязанцева, Раиса Филиппова болгаш белеткел цехының начальниги коммунист Ирина Власова олар чарыштың баштайгы түңнелин кылып турлар.

В. КУНОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

КӨДЭӘДЕ ЧАРЫШ

—Механизатор —көдээде кол күш. Бо чылын хову-шөлдерже 2,3 миллион трактор, тараа ажаап алыр барык 700 муң комбайн ажылдап үнүптер, колхозтарга болгаш совхозтарга 1,5 миллион чүүк автомобильдери ажылдаар. Дүжүттүн салым-чолу алышында барып ол техниканы канчаар ажыглаарындан хамааржыр.

Бистиң чүртүвүстүң хөй-хөй мурнакчы механизаторлары тарылга болгаш ажаап алышкын ажылдарынга күш-ажылдын эң бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыр дээш чарышты калбарткан — деп. **Көдээ ажыл-агый болгаш белетиелдер ажылчыннарының база албан-хаанчыларының профэвилелиниң ТК-зының даргазы И. Ф. Шкуратов** СЭТА-ның корреспондентизиңге чугаалаан.— Олар хүн нормаларын ажыр күүседир болгаш кыска хуусаада сезонну ажыллаашкынны дыка бедидер база ажылдарны бедик шынарлыг чорудар дээш демисежир апаардар. Ол дээрге колхозтарның болгаш совхозтарның иштики курлавырларын ажыглалга киирериниң күчүлүг быразы-дыр.

Н. В. Бочкарев, В. М. Воронин, В. Я. Стенковой болгаш өске-даа хөй-хөй мурнакчы комбайнерлер, трактористер техниканы билдилиг, чогаадыкчы өзү-биле ажыглаарга кайы хире улуг ажыктыг берип шыдаарын эткен чылын херек кырынга бүзүреткеннер.

«Күш-ажылдың эң бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыр, машиналарның техниктиг аргаларын долу ажыглаар дээш көдээ ажыл-агый механизаторларының шимчээшкининиң дугайында» СЭКП Төп Комитетинин доктаалында мурнакчы механизаторларның күш-ажылынга бедик үнелели берген.

Мурнакчыларның үнелиг инициативазын деткиири, механизатор бүрүзү «Чаартыкчының бөгүнгү рекорду—даарта бүгү кижилерге норма-чижек болзун» деп лозун-биле ажыллаан турарын чедип алыры — колхозтарның болгаш совхозтарның профэвилел организацияларының бирги чергелиг сорулгазы-дыр.

Чүүк автомобильдерин санаваска безин, чүртүүн колхозтарынга болгаш совхозтарынга тракторларны болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын ажыглаары чыл бүрү 9 миллиард рубль ортек-үнелиг болуп турар деп, И. Ф. Шкуратов демдеглээн.— Будурулге чарыгдалдарын чангыс хуу безин кызырары 90 миллион ажыг рубль камналганы алыр арганы бээр. Техниканы бедик будурукчулуг ажыглаарга ол хире хөй курлавыр тыптып келир-дир.

Дыка хөй профэвилел организациялары эткен чылын күш-ажылдың эң бедик будурукчулүүн чедип алган механизаторларның ажылының дүржүлгазын өөренир чорукту таарыштыр тургускаш, ол дүржүлганы калбаа-биле нептередир талазы-биле тодаргай хемчеглерни боттандырып турар. Профэвилел организациялары ажыл-агый органнарының дузазы-биле мурнакчы колхозтарның болгаш совхозтарның баазазынга көдээ ажыл-агый ажылдарың күүседириниң дешилгелиг технологияларын база техниканы ажыглаарының ажыктыг аргаларын нептередир талазы-биле кол даанар пунктуларны тургузуп, «Билир чүвенге — өскелерни база өөрет» деп лозун-биле звенолар болгаш бригадалар арызынга чарышты калбартын турар.

Көдээге механизаторлар чарыжының дугайында чугаа Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылчыннарының база албан-хаакчыларының профэвилел ТК-зының Москвага чоокта чаа доозулган пленумунга болган.

«Светлана» пропагандистериниң сөзү

«Светлана» каттыжыышкынга коммунистиг күш-ажыл школаларының, болгумнериниң болгаш семинарларының, мурнакчы дүржүлга университеттериниң удуртукчулар конференциязы «ажылдаарының шынарын, ажыктын бедидеринге идейлиг бүдүрелин, билиглерин, чергежилин бээр» лозунгуг эткен. Фирманың муң беш үүс пропагандизи хууда чогаадыкчы планнарын өзүгаар ажылдап турар. Конференцияга оларның мурнакчы дүржүлгазын түңнеп чугаалашкан.

Ындыг программаларда станок ажылчыннарының, электрон приборларының монтажчыларының, шенекчилериниң ажылыжының эң бедик чергелии-биле будурукчулуг болурун чедип алырын төлевилеп айыткан. Пропагандистер эртем-техниктиг депшилгени дүргедириниче онза кичээнгейни салып турар. Олар бо чылын фирманың микроэлектроника, саналганы шалыпкын ажылдаар техника кылыгларын будурүп үндүрерин үштен ажыг катап көвүдириниге бүгү хемчеглер-биле дуза чедирерин хүлээнген.

(СЭТА-ның корр).

ЛЕНИНГРАД.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

Социализм чүрттарында

«ОРУСТАР БИСТЕРНИ ИЙИ УДАА КАМГАЛАП КААН...»

ПРАГА. Чех улустуң ханныг шаажылакчызы турган Р. Гей Дрих 33 чыл мурнунда — 1942 чылдың февраль 16-да—Терезин хоорайны өлүм лагери кылдыр хуулдурар дугайында дужаалга ат салган. Хоорайның чех чүрттакчыларын шуптузун үндүр ойладыпкаш, оон күдумчуларын аңгы-аңгы бөлүктерге үскеш, бажыңнарын — хоругдал черлери кылдыр хуулдурган. Төнмес-батпас үш чылдың дургузунда Терезинниң чүрттакчылары ат-баш чок, аваа-ла дугаарлап каан кижилер боолу турган.

Фашистер оон-даа артык коргунчуг өлүм лагерьлерин —Освенцимин, Бухенвальдыны, Дахауну тургузуп турган. Ынчалза-даа гитлержи араатаннар маңаа оон-даа артык коргунчуг планны — бүдүн хоорайны өлүм лагеринче хуулдурар күзелин боттандырып турганнар.

Бөгүн Терезин тураскаал-хоорай апарган.

Дайын чылдарында гестапонуң кара-бажыңы турган бичин шивээ дээр чер ам музей болу берген.

— Чехословакияны Совет Армияның хостаанындан бээр 30 чыл ою болур бо чылда бистер дыка хөй чүрттардан 50 муң ажыг кижи кээр деп маңаа турар бис. Оларга чаа делгелгени белеткеп тур бис. Ол ынчаларда лагерь дугайын, ону совет танкистериниң хостаанының дугайын, делегейниң он-он чүрттарының хамаатылары — хөй муң хоругдаттырганнар совет эмчилериниң ачызында канчаар дириг артканының дугайын көргүзер ужурлуг. Оларны орустарның ийи удаа камгалап алганы ол-дур—деп, музей директору В. Новак чугаалап турар.

ЮБИЛЕЙЖИ КИЛОВАТТАР

БЕРЛИН. ГДР-де эң улуг дээн Брунсвик Лей шнер аттыг атомнуг электри станциязында (республиканың Росток округунда) 220 муң киловатт күчүлүг дөрткү турбогенераторну шенелде ажылда дужааган.

Социалистиг тургузуушкүннүң чылдарында тутканы электри станцияларының нинти күчүзү оон ажылдап эгелээнинин соонда 10 миллион киловатт чедир улгадыр.

Чонуң кижи санынга онааштыр электри энергиязы (4200 киловатт-шак ажыг) будурүп үндүрер талазы-биле ГДР ам Япония биле Франция ышкаш, ол хире хөгжээн чүрттарны безин дыка ажа бергеин үстүнде саанар айтып турар.

ГДР-ниң энергия баазазының бүгү төөгүзү Совет Эвилелиниң акыдуңма өзүзүнүң дузаламчызыбиле үзүлбес холбаадыг. ССРЭ-ниң техниктиг дузаламчызыбиле үүгле сөөлгү чылларда безин «Райнсберг» дээр атомнуг электри станциязы болгаш «Тирбах» деп чыдыг-биле ажылдаар электри станциязы ажыглалга кирген. Оларда кайызы-даа 240 муң киловатт күчүлүг совет энергия блоктарын бир-ле дугаарында эптеп тургускулаан.

Бо хүннерде герман-совет найыралдың тудуглары —Б. Лейшнер аттыг атомнуг электри станциязының, Бокебергте болгаш Хагенвердерде чылыг күжү-биле ажылдаар станцияларның тудугларында совет специалистер немец өөнүктери-биле кады үре-түңнелдиг ажылдап турарлар. Боксбергтиң чылыг күжү-биле ажылдаар электри станциязы ГДР-де ийи чүрттүң кады кылып турары эң улуг тудуу болур. ССРЭ-ниң 300 ажыг будурулге черлери ол тудугже боттарының дериг-херекселлерин чорудуп берип турар.

«ВИДЕОТОН» ЦЕХТЕРИНДЕ

БУДАПЕШТ. Венгр хоорайларның хөй-хөй кудумчуларында болгаш шөлдериндe «ВТ-ТВ» —дерт үжүк дүрзүлеп көргүскен чырыткылар чайыналдыр хып, Секешфехервар хоорайда «Видеотон» заводтуң будурген продукциязын чарлап турар. Социалистиг Венгрияның хөгжүп турар радиотехника үлетүрүнүң, мурнакчы эртем-техниктиг бодалдың үлегер-чижээн ол будурулге чери хөй чылдар дургузунда көргүзүп келген.

«Видеотоннуң» цехтери эң бедик негелделерин хандырар, улам сайзырааңгай радиоприёмниктерин, магнитофоннарны, үүл-бүрү радиоприборларны чылдың-на будурүп үндүрүп турар. Чижээ, бо чылын радиоприёмниктер будурери аңаа 40 хуу көвүдээр. 260 муң ажыг телевизорну будурүп үндүрер, оларның 60 хуу хирезин даштыкы чүрттарга садар.

«Видеотон» сөөлгү чылдарда «Р-10» маркалыг электрон-саналга машиналарын будурүп үндүрер кылдыр специализаттынып турар.

(СЭТА).

Г. ВИЛЬСОННУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ЛОНДОН. (СЭТА). Великобританияның премьер-министри Г. Вильсон Совет Эвилелинге албан ужурунда аян-чоруунуң үезинде совет удуртукчулар-биле чугаалажышкыннарының түңнелдериниң дугайында общиналар палатазынга медеглел кылган.

Бистиң ужуражышкыннарывыс болган ат салган документилеривис-даа ийи чүрт арызынга харылзааларга чаа үе-чаданың эгелээринге быжыг үндезинин салган дээрзинге чөпшээрежип турар бис деп, премьер-министр демдеглээн. Делегейниң эң чугула айтырыгларының талазы-биле, ылаңгыя Европага айыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хурал дугайында дыка чугула беседаларны кылган бис.

Премьер-министр консультациялар дугайында Совет англи протоколда айыткан ийи таланың харылзааларына холбаштыр чугаалаваш, аңаа үндезилээш, бистиң чүрттарының харылзааларынга чаа эге салып, Совет Эвилела биле Англияның арызынга дугуржуп, чөпшээрежир чорукту калбартыр, чедир билишпес, бүзүрешпес чорукту эвээжедир арганы бээрин ол онзалап айыткан.

Индияның Коммунистиг партиязының Виджаявадага (Андхра-Прадеш штат) болган X съездизиниң ажылынга 1500 ажыг делегат киришкен.

ЧУРУКТА: съездиниң тук туткан киржикчилери. Ол тукта «Тайбың, хосталга, чечектелишкин» деп сөстер бижээн.

А. АРХИПОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

БРАТИСЛАВА. Словакияның партизаннар бригадазының фашизмге удур демиселинге идепкейлиг киржип турган амы-тынын оскуйган, маадырларыкга турасканал Гроп хемниң эринде, Гронский Бенящик хоорайының чоогунда ажыттынган. Ол турасканалды партизаннар бригадазының Совет Армия кезектери-биле 30 чыл мурнунда каттыжа берген черниге тургускан.

БЕЛГРАД. Чажыт националистер организациязының кежигүнчери — бир бөлүк үрегдекчи болгаш өлүрүкчү фашистерни судтаары Задарга (Хорватия республика) доозулган. Илереттингенин өзүгаар алырга, шинтпирген идегеттер барының чүктүң хөй-хөй чүрттарында дүржок эмигрантылар-биле сырый харылзаа тудуп, олардан акша-хөренги, боочепсек ап турган. Ам судтуң шиитпиргеи доктаалы үнген. Улуска болгаш күрүнеге удур кемниг ажыл чорудуп турган ужурунда ялгаткан 15 идегетти аңгы-аңгы хуусааларда шыңгыы чурумнуг кара-бажыңга хоругдаар деп шиитпиргеи.

* * *

Югославияның Баня-Лука хоорайының девискээринге 5—6 балл күштүг чер шимчээшкини болган. Чер шимчээшкини ол хоорайның чонунга дүвүренчиг эрткен.

ПАРИЖ. Францияның Коммунистиг партиязының чалаанын өзүгаар Люксембургтуң Коммунистиг партиязының делегациязы февраль 10-дан 15-ке чедир Францияга чорган. Делегациянның кежигүннери Францияның хөй-хөй хоорайларынга баргаш, аңаа ФКП-ниң чер-чер федерацияларының ажылы-биле танышкан.

ЛКП биле ФКП-ниң делегацияларының ужуражылгаларының үезинде ийи чүртта амгы байдалдың болгаш ажылчы чоннарның демиселиниң айтырыгларының, талазы-биле санал-онал солчуушкуну болган.

БРЮССЕЛЬ. Европаның экономика каттыжышкынының министрлер чөвүлелиниң сан министрлери киржир деннелдиг эвлчеглиг сессиязы Брюссельге доозулган.

Сессияның киржикчилери «нинти рынокту» экономика болгаш сан-хөө байдалының дугайында санал-онал чугаалашкан. Кандыг-даа шиитпир хүлээп алдымаан. Министрлер март 18-те катап чыылгаш, хуралдаар.

РИМ. Итали неофашистер Неапольга чөнгээлиг база бир херек үүлгеткен. Бижектер-биле чепсегленген дээрбечи фашистер ол хоорайның бир парыгынга студентилер журналын тарадып турган бир бөлүк аныяктарга халдаваш, оларны дерзин эттеп-соккулаан. Дөрт студент балыглаткан, оларны эмнелге чериге чедирген. Фашист идегеттериниң бирээзи тут-турган.

ЖЕНЕВА. Чүрттүң парламентизи бо сан-хөө чылында социал хандырылгазының хереглелдериниге акша-хөрейги үндүрүп бээрин 540 миллион франк акша хемчээлдиг кызырар деп шиитпир үндүрген. Швейцарияның Күш-ажыл партиязы аңаа удурланышкынын чарлап дыңнаткан.

ДАР-ЭС-САЛАМ. Мозамбиктиң шилчилге чазааның баштыны Ж. Чиссано Мурнуу Африка Республиканың сөөкязы ылгаар өзү-чурумуг узуткаары дээш хостуг Африканың демиселинге киржирин уламчылаар шиитпирлиг бадыткаан. Апартеидтиг ол чүртка африкан чоннуң бастыр раса дарлалын узуткавааже, аңаа тайбың тургустунуп шыдавас деп, «Мозаиндо» солунга берген интервьюзунга Ж. Чиссано демдеглээн.

ДАМАСК. Сирия Араб Республиканың президентизи Хафез Асад Палестинаны хостаар организацияның күүсконг даргазы Ясир Арафатты хүлээп алган. Аңаа болган беседага Чоокку Чоон чүкте байдалды чугаалашкан.

КОЛОМБО. Индий океанда империалистиг шериг базаларынга удурланышкын неделязы Шри Ланка Республикага эгелээн. Неделяны Шри Ланканың Тайбың чөвүлелиниң саналын өзүгаар организастаан. Ук неделяда хөй-шиитпиниң хуралдары бүгү чүртка болур.

КАРАКАС. Венесуэланың найысылалынга Латин Америка парламентизиниң эвлчеглиг сессиязы ажылдап эгелээн. Диптиң он бир чүртүнүң делегаттары шиитпиниң эрге-ажыктарынга хамаарышкан айтырыгларны, ылаңгыя казып тывар чиг-эт өртээн камгалаарын болгаш экономика айтырыгларының талазы-биле Латин Американың конгрезин эрттириниге белеткелдя чугаалажыр.

ВАШИНГТОН. АКШ-тың сураглыг хөй-шиити болгаш политиктиг ажылдакчызы, сенат кежигүнү турган У. Фулбрайт Сайгонуң болгаш Пномпеньниң чонунга удур өзү-чурумнарынга дузаламчы бээрин америх чазактың улгаттырар сагыштыын шиитпирлиг буруу шапкан. Чазактың ол чүрттарта немей 522 миллион доллар бээр деп негелде кылганын буруу шаварынче АКШ-тың конгрезин кыйгырып, Дж. Вашингтон аттыг университетке Фулбрайт чүве чугаалаан.

(СЭТА).

ГСДП-ниң конференциязы болган

РЕКЛИНГХАУЗЕН. (Сөңгү Вестфалия). (СЭТА). Боннда федералдыг чазакты элээн каш чылдар дургузунда баштап келген Социал-демократтыг партиянын федералдыг конференциязы Рурнуң үлетүр төптериниң бирээзи—Реклингхаузен хоорайга эткеш, чоокку чылдарда политиктиг сорулгаларны чугаалаткан.

ГСДП-ниң даргазы В. Брандт конференцияга чүве чугаалаваш, «тайбынны болгаш үре-түңнелдиг кады ажылдажылганы идепкейлиг хандырарының» даштыкы политиказын боттандырып чорударының эргежок чугулазын демдеглээн.

ГСДП-ХДП-ниң каттышкан чазаа «Чөөн болгаш Барын чүк аразынга харылзааларда дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырары» дээш турган турарын ол демдеглээн. Ынчалза-даа В. Брандт, ГСДП-ХДП-ниң каттышкан чазааның кол сорулгаларының бирээзи — Барын чүк күрүнелери-биле ГФР-ниң «харылзааларын быжыглаары болур» деп база медеглээн.

ГСДП-ниң даргазы иштики политикага хамаарыштыр чүве чугаалаваш, ГФР-ниң чамдык черлериниде ландтагларга (ол черлерниң парламентилериниге) чоокку айларда болур деп турар сонгулда партияга «шыпгыы шылгалда» болурун айыткан.

Конференцияның киржикчилери ГСДП-ниң партийжи баштаар черинин, Партия чөвүлелиниң болгаш Контроль комиссиязының чоокта чаа үндүрген шиитпирин деткээн. Ында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының политиказын үргүлчүлээриниң чугулазын демдеглээн.

„САЛЮТ-4“: ПРОГРАММА КҮҮСЕТТИНГЕН

«Салют-4» эртем станциязының экипажы — космонавтылар Алексей Губарев биле Георгий Гречконун ай дургузунда орбитага ужудуушкуну февраль 9-та доозулган болгай. «Салют-4» станцияга экспедицияның тодаргай түңнелдериниң дугайында чугаалаары амдыызында элек болуп турар. Үүге дээрге ол ужудуушкун үезинде кылган дыка хөй эртем, техника болгаш медицина-биология дүржүлгаларының талазы-биле алган медээлерни тодарадыры болгаш анализтээри аажок берге, шүүттүг ажыл-дыр. Ындыг болза-даа чамдык баштайгы түңнелдерни үндүрүп болур.

Бүгү ужудуушкуннуң дургузунда ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы, Совет Эвилелиниң Маадыры, профессор Константин Феоктистов Башкарылганын төвүнге ажылдап турган. «Салют-4» станцияны чогаадып кылган кол-кижилерниң бирээзи болгаш чоокта чаа ажылын дооскан экспедицияны удуртур составка ол киришкен.

— «Союз-17» —«Салют-4» комплекстин ай дургузунда ужудуушкуну инженер талазы-биле алырга, бүрүнү-биле чедишкинниг доозулган. Механизмни башкарары таарымчалыын болгаш эптиин станция көргүскен. Чижээ, космонавтылар Алексей Губарев биле Георгий Гречко хайгааралдың чугула объектилериниче станцияны угландырар талазы-биле чангыс аай болгаш берге ажылдардан шуут хосталган турган. Ону тускай башкарылганын болгаш үр үеде углап-шиглээриниң шенелде системалары «күүседип» турган, олар идегелдиг ажылдаарын көргүскен. Ол системаларның ачызында углап-шиглээринге болгаш доктаамалчыдарынга одаар чүүл чарыгдалы мооң мурнундагы «Салюттарның» экспедицияларындан барык-ла ийи катап эвээш болган. Чамдык чедимче чок чүүлдер база турган болбайн аан. Чижээ, орбитага ОСТ деп хүн телескопунуң ажылынга ол хамааржыр, космонавтыларның, Башкарылга төвүнде специалистерниң болгаш телескопту чогаадып кылган кижилерниң... кызымак күжениишкиннериниң түңнелинде ол телескоп ажылдаар туружунга арай деп тургустунган — деп, Константин Феоктистов чугаалаан.

«Салют-4» станцияга медицина шинчилелдериниң улуг комплекизин эрттирген. Космос медициназының удуртукчуларының бирээзи профессор **Николай Гуровский** мынча дээн:

— Бүгү ужудуушкуннуң дургузунда оон эн-не берге үечадалары — орбитаже үнери, тудуштурары, дензизи чок апаарынга чаңчыгары — экипажтың кадымының байдалы баш удур көрдүнгенинден өскерилге чок болган. Баштайгы неделяда космонавтылар ажыл хүнүнүң төнчүзүнге чедир элээн туруп шагырай бээр турган, үүге дээрге ажыл хүнү чамдыкта 15-тен 20 шак чедир уламчылап турган болгай. Ужудуушкуннуң программазы черле элээн күжениишкиниг болган боор деп бодаар бис. Ынчалза-даа Алексей Губарев биле Георгий Гречко ажылга сундулуун, кайгамчык ажылгыр чоруун көргүскеннер. Хондуруушкунну кылганының сөөлүнде экипажтың кадымының байдалы элээн эки болган деп үнелеп болур. Оон ындыг болурунга «Салют-4» станцияга тургускан янзы-бүрү профилактиктиг чүүлдериниң комплекизи — велоэргометр, вакуумнуг костюмнер, маңнаар орукчугаш... дузаалаан.

Инженер талазы-биле салдынган сорулгаларны хынаары, медицина шинчилелдерин болгаш биология дүржүлгаларын кылыры — «Салют-4» станцияга экспедиция программазының үүгле чангыс талазы-дыр. Ол программага янзы-бүрү астрономиктиг, астрофизиктиг болгаш техниктиг хайгааралдар, шинчилелдер база хамааржыр. Станцияга кылыр ужурлуг ажылдарның ындыг янзы-бүрү байдалы хөй чылдарда күжениишкиннинг белеткенирин негеп турганы чугаажок. Юрий Гагарин аттыг Космонавтылар белеткээр төптүң начальниги, Совет Эвилелиниң ийи дакпыр Маадыры, ужудукчу-космонавт **Георгий Береговой** мынча деп чугаалаан:

— «Салют-4» станцияның экипажы бүгү планнаттынган дүржүлгаларны (олар үш үүс ажыг турган) шуптузун ылап күүсеткен. Аңгы-аңгы эртем-шинчилел организацияларына, конструктор бюроларына кылган ажылдар болгаш Космонавтылар белеткээр төптүң специалистериниң: методистериниң, инженерлериниң, ужудукчуларының, эмчилериниң кызымак ажылы аңаа дузалаан. Алексей Губарев биле Георгий Гречконун үзүктел чок белеткелдери дыка үр үе дургузунда болуп келген. Ол ийи космонавтының кайызы-даа янзы-бүрү белеткелдерге муң шак эрттиргенин чугааларгала ол четчир. Белеткенирингe херек херекселлерниң улуг комплекизин, «Салют-4» станцияның Космонавтылар белеткээр төпте тургускан база бир хоолгазын, ужуп чорууг самолёт-лабораторияларны болгаш оон-даа өске дыка хөй чүүлдерни ынча деп турарым ол. Ол ужудуушкунну хандырган специалистер биле техника — космонавтыларга дыка нарын программаны күүселир арганы берген белеткелдин кол чүүлдериниң бирээзи ол болур. Белеткелди кылырына ажыглаан методикавыс бүрүнү-биле таарымчалыг болганынга бис аажок өөрүп турар бис. Космонавтылар белеткээр төптүң коллективи «Салют-4» станцияга экспедицияның түңнелдериниге дыка таарзынган.

Алексей ГОРОХОВ, ПМА-ның туснай корреспондентизи.

Турцияның парлаалгазының дыңнадып турарын өзүгаар алырга, чүртта ажыл тыпаан кижилериниң саны 6,5 миллион чедип турар. Кылыр ажылы мырыңай чок 3 миллион кижи бар, оон арткан 3,5 миллион кижи көдээ ажыл-агый ажылчыннары, олар чүгле дүжүт ажаап алыр үеде ажылдап турар.

Кандыг-бир ажыл тып аптар деп ыңнаваш, Турцияның бүгү булуңнарындан улуг-улуг хоорайларының ишкы-ажыл биржаларынга он-он муң кижилер кээп турар (чурукта).

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Тиилелгениң 30 чылы

Юбилейге алдаржыткан конкурс

Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет улустуң Тиилелгениң 30 чылынга бедеткел-биле холбаштыр Тыва АССР-ниң Журналистер эвилелиниң баштаар чери, ВЛКСМ, Тыва обкому, Тыва АССР-ниң Культура министерствозу болган ДОСААФ обкому-биле кады республика солунарының, телевидениеңиң болган радиоңуң редакцияларының **шериг-патриоттуг темаларны эң эки чырыдары дээш республика конкурузун чарлаан.**

Конкурстуң материалдарының чырыткан болган пропагандалаан чүүлдериниң колкол негелделери болза:

— социалистиг Ада-чурттуң камгалазарының ленинчи идеялары, Совет күрүнениң камгаланыр аргазын быжыглаар дугайында СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлери;

— совет улустуң фашистиг эжелекчилерге удур демиселиниң сорук кирикчизи болган организациялыг — Коммунистиг партияларның удуртукчу ролю;

— улустарының найыралының, ССРЭ-ниң бүгү нацияларының болган биче-буурай улустарының эрге-ажыктарының, армияның болган улустуң чаңгыс эвиниң камгалакчызы — Совет Армияның күжүнүг болган тиилеттирбезиниң үндезиннери;

— ССРЭ-ниң бүгү нацияларының төлөлекчилериниң, ооң иштинде тыва эки-турачыларының — совет дайынчыларының социалистиг Төрөөн чурттуң хостуг болган хамаарышпас чоруу дээш немец-фашистиг эжелекчилерге удур демиселге маадырлыг чоруктарының дугайы;

— Чепсектиг Күштериниң дайынчылары-биле бир дөмей дайзынны ашкан Тиилелгеш каңнап, быжыктырган ажылчын ангының, колхозчу тараачыларының, совет интеллигенцияның кызымаккай күш-ажылы;

— дайынчыларның эмдиралы, өөредилгези болган шериг албаны эрттирери турары, оларны совет патриотизмниң болган пролетаржы интернационализмниң ёзузунга кижизидер талазы-биле командирлернин, политажылдакчыларының ажылы;

— үлетпүр бүдүрүлгелериниң, колхозтарның, совхозтарның, албан организация, өөредилге чергелериниң коллективтери-биле дайынчыларының шефөзузунуң харылзаалары;

— ССРЭ-ниң бүгү-иитинниң шериг албаның дугайында Хоойлузун күүседир, аныяктарны Чепсектиг Күштерге шериг албаны эрттиреринге белеткээр, хелир үениң дайынчыларын улустарының акы-дуңмаёзузунуң изиралыңга, социалистиг Ада-чурттуң камгалаарынга белен болурунга кижизидер талазы-биле партия, совет, комсомол организацияларының ажылы;

Конкурска республика солунарының, телевидениеңиң болган радиоңуң редакциялары, чогаалчылар, журналистер, фотокорреспондентилер, чуруукчулар, Ада-чурттуң Улуг дайынының болган күш-ажылдың хоочуннары, Чепсектиг Күштериниң дайынчылары, ажылчын болган кодээ корреспондентилер киржип болур. Конкурска чечен чугааларны, очерктерни, шүлүктерни, корреспонденцияларны, сактыышкынларны болган өске-даа хевирлиг материалдарыг, чуруктарны, фотографияларны, теле болган радиодамчыдылганыг сценажыдыышкынларын хүлээп алыр.

Авторлар боттарының материалдарын республика солунарының, телевидениеңиң болган радиоңуң редакцияларынче **«Конкурска»** деп биҗээш, чорудар ужурлуг.

Шериг-патриоттуг темаларны эң эки чырытканы дээш солуннар, телевидение болган радио редакцияларына тыныс-ыр ийи шаңналды:

бир бирги — 150 рубль түңнүг;

бир ийиги — 100 рубль түңнүг кылдыр доктааткан.

Авторларны мактап, демдеглээри-биле 10 шаңналдарны:

— бир бирги — 80 рубль;

— ийи ийиги — кайызы-даа 50 рубль;

— үш үшкү — кайызы-даа 30 рубль;

— дөрт мактадың — кайызы-даа 20 рубль түңнүг кылдыр доктааткан.

1975 чылда паралттынган болган шаңнал тыпсыры-биле шилээн материалдарны республика солунарының, телевидениеңиң болган радиоңуң редакцияларының жюризинче 1975 чылдың май 1-ге чедир киирген турар.

Жюри конкурстуң түңнелдерин Тиилелгениң 30 чылының бүдүүзүнде — 1975 чылдың май 5-те үндүрер.

Кижи болуру чажындан

КИЖИЗИДИЛГЕГЕ ХАРЫЫСАЛГА

Өг-бүлеге чаш уруг немешкен. Чаа кижиниң немешкени ада-неге, төрелдерге улуг аас-кежин. Ооң-биле чергелештир бичин кижиниң шын өзүлдези, кижизидилгези дээш сагыш човаашкынынар өг-бүлеге эгелээр.

Бичин уругнуң хүнден хүнче, шактан шакче өзүлдези, ооң баштайгы хүлүмзүрүү ада-нениң кызыгаар чок өөрүшкүзү. Шак-үе кончуг дүрген бурунгаарлап-ла орар, чылдар эрте бергени-даа эскертинмес. Бир көөрге, демги бичин киживис школада өөрени берген болур. Өөренир деп база бир харыысалгалыг ажыл уругнуң мурнунга тургустунар. Эртем-билигниң баштайгы базымнарын кылыры бичин кижиге ыдыг-ла амыр эвес. Ол чаа коллективке келир. Аңаа өөренир, чаңчыгар апаар. Өөредилге белен эвес ажыл. Кызымак чүткүлдүг болур, үе-шакты шын хуваар ужурлуг. Уругну эге базымнардан-па хүн чурумунга чаңчыктырарының ужуру ында. Кажан, кайа чүү кылырыл деп чүвеге ада-не ажы-төлүн чоорту өөредири черле ажыктыг. Шак ындыг корум-чурум кара бичезинден эгелээр. Ол улгады бергенде, школага барганда, ажылдай бергенде-даа кончуг эки үндезин бооп артар.

Школага ажылдан чорааш бистер, башкылар, черле кижизидилге-биле холбашкан өскедаа кижилер кандыг аажы-чаңныг, мөзүг-шынарлыг ажы-төлге таварышпас дээр. Чаптанчыг чараш мөзүлер-де хөй. Сонуургаачал, билип алыксаар, чокла болза кедергей хаштагай, шимченгир, дузаргак азы чүве ыыттавас, өөрүк дээш чоруп-ла каар...

Уругларның аажы-чаңының, мөзүг-шынарының ооң ыңай быжыглап хевирлеттинериниге школаның ролю кончуг улуг. Ооң дугайында маңаа делегеридип биживес мен. Аныяк салгалдың өөредилгезин болган кижизидилгезин боттандырып чорудуп турар башкылар бистериниң хүлээлге, харыысалгавыс каш дакпыр улуг. Оны кым-даа билир.

Силериниң өг-бүлеңерде өзүп олурар келир үениң хамаатызы кандыг кижи болурунуң база бир үндезини — өг-бүледе. Ада-нениң ону кижизиди, чаңчыктырып, өөредип турарында. Ооң ужур-дузазын педагогиканың үндезиннериниде-даа айытканы. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, бистиң иитилелиге кижизиднлге айтырыы амы-хууда херек эвес, ол күрүне ужур-дузалыг, хөй-иитти айтырыы болур-дур. Азы бир-гээр чугаалаарга, уруглар бистиң келир үевис, оларның кандыг кижи болуру күрүнеге, чуртка, бистиң иитилелге анаа бир чүве эвес, кончуг чугула айтырыг-дыр.

«Кижи болуру чажындан, аът болуру кулунундан» деп тыва улустуң үлегер домаа ханы уткалыг. Кижиниң мөзүшынарының үндезини кара чажындан-на салдынар деп чүве моон илден-дир. Шынап-ла ындыг болбайн канчаар. Чаш уругну ада-иезиг холдан салбайн чайгап-ла турар болза, ол ша-даа четпес амдажып каар. Хензиг кижи безин холдан дүшпезимзе дээр болгай.

Бичин кижи өскен тудум-на, ооң негелде хереглелдери улам-на нарыылап келир. Ооң-биле чергелештир характери база тодарап олурар болбайн аан. Бо-үеде өг-бүлеге кижизидилгениң салдары улуг. Бистиң республикада ам малчынларның ажы-төлүүнүң дыка хөйү ясли-садтарда өзүп доругуп турар. Ынчалза-даа хоорай, суурлардан хайыы, ырак черлерде турар малчынларның, кадарчыларның ажы-төлүүнүң чамдыктары өг-бүлезинде өзүп доругуп, ооң школаже дамчып хирип турар. Чүгле ол эвес, дыка хөй уруглар школага кээрде ясли-сад эртпээн, колдуунда өг-бүлезиниге турган, школада келген болгулаар. Маңаа уруг багай кижизиттинген, ооң чылдагааны ясли-сад кижизидилгезин эртпээнинде деп чугаалаары берге. Черле ынчаш өг-бүлеге бичин кижиниң кижизидилгезинге ада-нениң салдарының дугайында чугаалап турарым бо.

Ажылгыр, кежээ, эп-найыралдыг өг-бүлелериниң уруглары өөренирингe суйдулуг, улуг-бичени ылган билир чүткүлүг, дузаргак болурун кижи эскерер. Шак ындыг ада-нелер чүс-чүс. Ылаңгыя хөй уруглаг ада-нелер бисте база хөй болгай. Оларның уруглары колдуунда эки кижизидилгелиг болуру хаая эвес. Шак ындыг чижектерни кончуг хөйүү киирин болгу. Бистин Ак-Довуракта Сюр-оол болгаш Серемаа Монгуштарның өг-бүлези хөй уруглардыг. Адазы Кызыл-Мажалык АТБ-зинде чолаачы, авазы ам бажың эзэзи, пенсиялаан. Өг-бүленің тос уруунуң улуглары улуг кижилер апаргылаан. Ам чүгле бичаңзы школада. Олар колдуунда Ак-Довурак школазынга өөренип турганнар. Шуптузу-ла кызымак, чүткүлдүг, биче сеткилдиг, эш-өөрзек. Бо өг-бүледе инженер-даа, башкы-даа, эмчи-даа, ажылчын-даа дээш кандыг кижи чок дээр. Хамык ужур башкыда, инженерде эвес-ле болгай. Хамык ужур оларның төлептиг мөзүг-шынарында. Ол бүгү ада-иеден дамчып келген. Ада-нениң эки төлептиг үлегери уруглларга көрүнчүк дег болган. Ынчангаш болар уруглары дээш сагыш амыр, а оларны ада-иезинге чоргаарал болган.

Бистиң ада-иелеривистиң арызында хөй уруглары азырап өстүргеш, төлептиг кижилер кылдыр кижизиткеннер кончуг хөй. Шак ындыг улус кезээде школа-биле харылзашкан, уруглары дээш сагыш човаан чоруурун эскерер бис. Сагыш човаашкын чүгле материалдыг байдал-биле кызыгаарланыр эвес. Ол дээрге кижиниң төлептиг чоруу-биле онзагай. Уруг-дарыының аңша-төгериниң хемчээл чокка берип кааш, ону хайгааравас, чок болза өөредилге керекселдери-биле безин хандырарын артык чүве ышкаш кылдыр сактыр ийи-чаңгыс эштер база бар болдур ийин. Чамдык таварылгада белеткел клазынга бичин уругларын эккээрде өзүп доругуп, ооң школаже дамчып хирип турар. Чүгле ол эвес, дыка хөй уруглар школага кээрде ясли-сад эртпээн, колдуунда өг-бүлезиниге турган, школада келген болгулаар. Маңаа уруг багай кижизиттинген, ооң чылдагааны ясли-сад кижизидилгезин эртпээнинде деп чугаалаары берге. Черле ынчаш өг-бүлеге бичин кижиниң кижизидилгезинге ада-нениң салдарының дугайында чугаалап турарым бо.

Ажылгыр, кежээ, эп-найыралдыг өг-бүлелериниң уруглары өөренирингe суйдулуг, улуг-бичени ылган билир чүткүлүг, дузаргак болурун кижи эскерер. Шак ындыг ада-нелер чүс-чүс. Ылаңгыя хөй уруглаг ада-нелер бисте база хөй болгай. Оларның уруглары колдуунда эки кижизидилгелиг болуру хаая эвес. Шак ындыг чижектерни кончуг хөйү киирин болгу. Бистин Ак-Довуракта Сюр-оол болгаш Серемаа Монгуштарның өг-бүлези хөй уруглардыг. Адазы Кызыл-Мажалык АТБ-зинде чолаачы, авазы ам бажың эзэзи, пенсиялаан. Өг-бүленің тос уруунуң улуглары улуг кижилер апаргылаан. Ам чүгле бичаңзы школада. Олар колдуунда Ак-Довурак школазынга өөренип турганнар. Шуптузу-ла кызымак, чүткүлдүг, биче сеткилдиг, эш-өөрзек. Бо өг-бүледе инженер-даа, башкы-даа, эмчи-даа, ажылчын-даа дээш кандыг кижи чок дээр. Хамык ужур башкыда, инженерде эвес-ле болгай. Хамык ужур оларның төлептиг мөзүг-шынарында. Ол бүгү ада-иеден дамчып келген. Ада-нениң эки төлептиг үлегери уруглларга көрүнчүк дег болган. Ынчангаш болар уруглары дээш сагыш амыр, а оларны ада-иезинге чоргаарал болган.

Бистиң ада-иелеривистиң арызында хөй уруглары азырап өстүргеш, төлептиг кижилер кылдыр кижизиткеннер кончуг хөй. Шак ындыг улус кезээде школа-биле харылзашкан, уруглары дээш сагыш човаан чоруурун эскерер бис. Сагыш човаашкын чүгле материалдыг байдал-биле кызыгаарланыр эвес. Ол дээрге кижиниң төлептиг чоруу-биле онзагай. Уруг-дарыының аңша-төгериниң хемчээл чокка берип кааш, ону хайгааравас, чок болза өөредилге керекселдери-биле безин хандырарын артык чүве ышкаш кылдыр сактыр ийи-чаңгыс эштер база бар болдур ийин. Чамдык таварылгада белеткел клазынга бичин уругларын эккээрде өзүп доругуп, ооң школаже дамчып хирип турар. Чүгле ол эвес, дыка хөй уруглар школага кээрде ясли-сад эртпээн, колдуунда өг-бүлезиниге турган, школада келген болгулаар. Маңаа уруг багай кижизиттинген, ооң чылдагааны ясли-сад кижизидилгезин эртпээнинде деп чугаалаары берге. Черле ынчаш өг-бүлеге бичин кижиниң кижизидилгезинге ада-нениң салдарының дугайында чугаалап турарым бо.

Ажылгыр, кежээ, эп-найыралдыг өг-бүлелериниң уруглары өөренирингe суйдулуг, улуг-бичени ылган билир чүткүлүг, дузаргак болурун кижи эскерер. Шак ындыг ада-нелер чүс-чүс. Ылаңгыя хөй уруглаг ада-нелер бисте база хөй болгай. Оларның уруглары колдуунда эки кижизидилгелиг болуру хаая эвес. Шак ындыг чижектерни кончуг хөйү киирин болгу. Бистин Ак-Довуракта Сюр-оол болгаш Серемаа Монгуштарның өг-бүлези хөй уруглардыг. Адазы Кызыл-Мажалык АТБ-зинде чолаачы, авазы ам бажың эзэзи, пенсиялаан. Өг-бүленің тос уруунуң улуглары улуг кижилер апаргылаан. Ам чүгле бичаңзы школада. Олар колдуунда Ак-Довурак школазынга өө-

С. ТАМДЫН-ООЛ,
Ак-Довурак школазының башкызы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры.

• Спорт

«Хүннээрек шынаада» студентилер

Даг хаакчызы кышкы Бакуриани курортка барыксаар. Дыштанып чораан студентилер келирге, хаак оруктарынга хөглүг, баштак чугаалар дыңналып, сонуурганчыг маргылдаалар бооп турар апарган. Аңаа чурттуң бүгү булуциларындан ооллар, кыстар чыглып келген. Оларның шуптузун аныяктарының «Хүннээрек шынаа» лагери эвилеңээлдек хүлээп алган.

ЧУРУКТА: — хүннээректээн, харлыг делгем.

Ф. КРЫМСКИИНИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохониказы).

ЭЙВЕ ШИЛИП АЛГАН

Шыдырааның делегей федерациязы делегейге шыдыраа талазы-биле бирги чер дээш маргылдаа эрттирер кылдыр Маниланы (Филиппины) ФИДЕ-ниң шилип алганы Амстердамга чарлаан. Ол шиитпирни Африканың чурттарында аянчорук кылып турар ФИДЕ-ниң президентизи М. Эйве бадылаанын айтып турар.

Делегей чемпионуна болгаш ол ат дээш ойнаар кижиге-даа маргылдаа кылыр хоорайны шилип алыр эргени ФИДЕ бээр болгаш оларның күзелин барымдаалап хөөр ужурлуу билдиңгир болгай. Совет гроссмейстер Анатолий Карпов Миланга (Италияга) ойнаарын күзеп турарын мурнунда дыңнаткан. Делегей чемпиону, америк гроссмейстер Роберт Фишер чурум ёзугаар бодунуң ындыг чагыын ФИДЕ-же чоруткан.

«Ооң ужурундан Фишерниң шилип алган чери албан ужурунда деп санаттынын шыдаваын ФИДЕ февраль 3-те чарлаан, чүге дээрге, АКШ-тан келген телеграммада америк шыдыраа федерациязының күүсекчи директору Э. Эдмондсон ат салган. Ынчалза-даа...

— Мен база ФИДЕ-ниң оралакчы президентизи Д. Препгис (Канада) Маниланы шилип алган бис — деп, югослав гроссмейстер С. Глигоричиге телефон дамчыштыр кылган болгаш Белград радиозунга дамчытканы интервьюзунга Эйве чугаалаан.

(СЭТА).

Календарьга өскерилгелер

Хоккей талазы-биле делегейниң чемпионнарын илередир маргылдаага ССРЭ-ниң шилиндек командазын белеткээр планның өскерилгени-биле холбаштыр хоккей федерациязы календарьга база өскерилде кылган. «Торпедо» (Горький) — «Крылья Советов» (Москва), «Трактор» (Челябинск) — «Динамо» (Москва) командаларның оюннарын март 1-ден май 21-же шилчиткен. «Спартак» (Москва) — «Динамо» (Рига) командаларның — март 2-ден май 21-же, «Кристалл» (Саратов) — ЦСК март 3-тен май 21-же, «Крылья Советов» (Москва) — «Динамо» (Москва) командаларның — март 4-тен май 24-те, «Трактор» (Челябинск) — «Торпедо» (Горький) командаларның оюнун — март 4-тен апрель 21-же көөрүгеп.

(СЭТА).

АВТОРАЛЛИНИҢ АДЫ — «САЯН ДЭЭРБЭЭ»

1974 чылда Красноярск крайының ДОСААФ комитеди болгаш автоэргелели Хакасияның база Тываның ДОСААФ комитеттери-биле кады «Саян дээрбээ» дээр авторалларын организастаан. Ынчан аңгы 30 экипаж киришкен.

Чаңчыл апар чыдар авторалларын бо чылын Совет Армияның 57 чыл оюнга болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынынга немец-фашистиг эжелекчилерни тиилээнинден бээр 30 чыл болур оюнга тураскаатган.

Февраль 21-де хүндүскүнүң 1 шак 30 минута турда авторалларның киржикчилери Кызылдың Ленин шөлүнге доктаар. Ужуражылга соонда чарыштың стартын Хербисте хаак баазаазының чанындан эгелээр. Ооң маршруду мындыг: Шагаан-Арыг, Чаа-Хөл, Чадаана, Ак-Довурак, Абаза, Абакан, Красноярск. Бо авторалларда Владивостоктан, Читадан, Барнаулдан, Новосибирскиден, Кемероводан, Абакандан, Кызылдан болгаш Богучандан 40 экипаж (80 кижи) киржип турар. Бистиң командаысты спорт мастеринге кандидат, чолаачы Владимир Лубягин биле штурман Сергей Агапов, бирги разрядны чолаачы Валерий Сипкевич база штурман Виктор Ведерников оларның башкарганы экипажтар төлөөлеп турар.

Н. ПОТЕХИН.
ДОСААФ-тың область комитединиң даргазының оралакчызы.

ЭШ ХУУЗУНУҢ УЖУРАЖЫЛГАЗЫ

Өвүр районуң «Торгалыг» совхозтуң спортчулары, бот-тывынгыр артистери «Кызыл тук» колхозка аалдап чораннар.

Мячилиг хоккейге, тыва хүрешке, шыдыраага эш хуузунуң ужуражылгаларын эрттиргеш, аңаа торгалыгжылар шылгараан.

«Торгалыг» совхозта спорт ажылы эки тургустунган, оларның арга-дуржулгазын солужуп, ооренип алыры-биле саглыжылар чалаан.

Түңнелинде совхозтуң бот-тывынгыр артистери концерт көргүскен.

Д. ООРЖАК.

БАШТАЙГЫ БАЗЫМ

Улуг-Хемде Чаа-Хөл ортумак школазында самбо секциязы эрткен чылдың октябрь айда организастаан. Ында алдан ажыг ооллар хаара туттунган. Школаның бирги чемпионады совхозтуң Культура бажыңынга ийи хүн иштинде үргүлчүлээн. Аңаа аалдан беш ооллар чеди деңзиге хүрешкен.

Спортчу демиселдиң түңнелинде деңзи аайы-биле бирги черлерни дараазында мөгелер алган: Володя Деңзин, Юрий Дамдын, Монгуш Мангилаев, Михаил Мецитоол, Андрей Доспан, Алексей Дамба, Сергей Окай.

Тиилекчилерге шаңналдарны тывыскан.

Н. СОСКАЛ.

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА.

«Шыдыраа» деп кроссчайнворд

1. Россияга төрүттүнгеш, Франциягa чурттаг чораан, аңаа мочээн делегей гроссмейстери. 2. Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 50 чылынга тураскаатган Москвага болган шыдыраа маргылдаазының тиилекчизи. 3. а) Үштен-ийже. Шыдыраа композициязының талазы-биле делегей арбитри (Венгрия). б) Үштен-бешче. Шыдыраа мастери (Голландия). 4. Совет мастер. 5. Он сес вектиң күштүг шыдыраачыларның бирээзи.

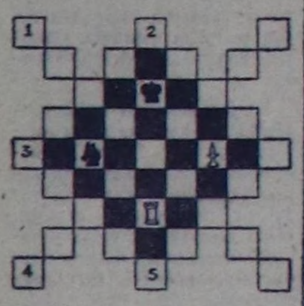

Тургускан Б. ООРЖАК.

Х А Р Ы Ы

Бо чылдың январь 10-да үнген кроссвордтуң харыызы.

Узун дургаар: 3. Сахалин, 6. Замбия, 7. Флорес. 10. Батуми. 11. Фермий. 12. Воронеж.

Доора дургаар: 1. Харбин. 2. Никель. 4. Магадан. 5. Беркли. 8. Омолон. 9. Мешхед.

Кроссвордту Бай-Тайганың Тээли суурда Иргит Седип-оол, Улуг-Хемниң Ак-Тал суурда Анисья Кок-оол болгаш ооңдаа өскелер шын тыпкан.

«КЫШКЫ АРГА» А. ФИЛИППОВТУҢ чураан чуруу.

Бөгүн «ТУВИНСКАЯ ПРАВДА»

«Часка уткуштур». Мурнуку-чүүл.

«1975: беш чылдың доозукчу чылы» деп иинти эге адаанда республиканың күш-ажылчы коллективтериниң, колхозтарының болган совхозтарының ажыл-ижиниң дугайында чүүлдерни парлаан.

«Чарыштың дээштиг, тывыңгыр болдурар». Профэвиледдериниң VIII эвиледдер аразының республика конференциязының дугайында чүүл.

«Буу-хаа чоруктуң уржуктары». «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыглал фабриказының директорунуң оралакчызы, партбюро секретары М. Суидуй-ооллуң чүүлү.

«Ажыл-агый чылының түңнелдери». «Таңды райкүүскомнуң кодээ ажыл-агый эргелелиниң кол зоотехниги В. Меркуловтуң чүүлү.

Тиилелгениң 30 чылынга. Камгалал-массалыг ажыл айы чоруп турар. «Бедик деңнелдиг» ДОСААФ-тың тыва обкомунуң даргазы И. Гриваның чүүлү.

«Соолгу медээлер. Хүн бүрүнүң ажыл-ижи». Республиканың булун санындан медээлер чыындызы.

Солунда ол ышкаш СЭТА-ның материалдарын, даштыкыдан дыңнадыгларны, спортчу амыдыралдың медээлерин калбаа-биле бижип турар.

А Г А А Р

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзугаар алырга, бөгүн республикага шокар булуттаар, хар чагбас. Эртен туманнаар. Яизы-бүрү угланыышкынныг хат кошкак. Агаарның температуразы барыын районнарга 12—17, өскелерге 20—25 градус соор.

Кызылга эдир булуттаар, хар чагбас. Чоон чүк угланыышкынныг хат кошкак. Агаарның температуразы 20—22 градус соор.

Автомобиль оруктарының көстүрү муң метрден эвээш болур.

ЭЙВЕ ШИЛИП АЛГАН

Шыдырааның делегей федерациязы делегейге шыдыраа талазы-биле бирги чер дээш маргылдаа эрттирер кылдыр Маниланы (Филиппины) ФИДЕ-ниң шилип алганы Амстердамга чарлаан. Ол шиитпирни Африканың чурттарында аянчорук кылып турар ФИДЕ-ниң президентизи М. Эйве бадылаанын айтып турар.

Делегей чемпионуна болгаш ол ат дээш ойнаар кижиге-даа маргылдаа кылыр хоорайны шилип алыр эргени ФИДЕ бээр болгаш оларның күзелин барымдаалап хөөр ужурлуу билдиңгир болгай. Совет гроссмейстер Анатолий Карпов Миланга (Италияга) ойнаарын күзеп турарын мурнунда дыңнаткан. Делегей чемпиону, америк гроссмейстер Роберт Фишер чурум ёзугаар бодунуң ындыг чагыын ФИДЕ-же чоруткан.

«Ооң ужурундан Фишерниң шилип алган чери албан ужурунда деп санаттынын шыдаваын ФИДЕ февраль 3-те чарлаан, чүге дээрге, АКШ-тан келген телеграммада америк шыдыраа федерациязының күүсекчи директору Э. Эдмондсон ат салган. Ынчалза-даа...

— Мен база ФИДЕ-ниң оралакчы президентизи Д. Препгис (Канада) Маниланы шилип алган бис — деп, югослав гроссмейстер С. Глигоричиге телефон дамчыштыр кылган болгаш Белград радиозунга дамчытканы интервьюзунга Эйве чугаалаан.

(СЭТА).

Календарьга өскерилгелер

Хоккей талазы-биле делегейниң чемпионнарын илередир маргылдаага ССРЭ-ниң шилиндек командазын белеткээр планның өскерилгени-биле холбаштыр хоккей федерациязы календарьга база өскерилде кылган. «Торпедо» (Горький) — «Крылья Советов» (Москва), «Трактор» (Челябинск) — «Динамо» (Москва) командаларның оюннарын март 1-ден май 21-же шилчиткен. «Спартак» (Москва) — «Динамо» (Рига) командаларның — март 2-ден май 21-же, «Кристалл» (Саратов) — ЦСК март 3-тен май 21-же, «Крылья Советов» (Москва) — «Динамо» (Москва) командаларның — март 4-тен май 24-те, «Трактор» (Челябинск) — «Торпедо» (Горький) командаларның оюнун — март 4-тен апрель 21-же көөрүгеп.

(СЭТА).

АВТОРАЛЛИНИҢ АДЫ — «САЯН ДЭЭРБЭЭ»

1974 чылда Красноярск крайының ДОСААФ комитеди болгаш автоэргелели Хакасияның база Тываның ДОСААФ комитеттери-биле кады «Саян дээрбээ» дээр авторалларын организастаан. Ынчан аңгы 30 экипаж киришкен.

Чаңчыл апар чыдар авторалларын бо чылын Совет Армияның 57 чыл оюнга болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынынга немец-фашистиг эжелекчилерни тиилээнинден бээр 30 чыл болур оюнга тураскаатган.

Февраль 21-де хүндүскүнүң 1 шак 30 минута турда авторалларның киржикчилери Кызылдың Ленин шөлүнге доктаар. Ужуражылга соонда чарыштың стартын Хербисте хаак баазаазының чанындан эгелээр. Ооң маршруду мындыг: Шагаан-Арыг, Чаа-Хөл, Чадаана, Ак-Довурак, Абаза, Абакан, Красноярск. Бо авторалларда Владивостоктан, Читадан, Барнаулдан, Новосибирскиден, Кемероводан, Абакандан, Кызылдан болгаш Богучандан 40 экипаж (80 кижи) киржип турар. Бистиң командаысты спорт мастеринге кандидат, чолаачы Владимир Лубягин биле штурман Сергей Агапов, бирги разрядны чолаачы Валерий Сипкевич база штурман Виктор Ведерников оларның башкарганы экипажтар төлөөлеп турар.

Н. ПОТЕХИН.
ДОСААФ-тың область комитединиң даргазының оралакчызы.

ЭШ ХУУЗУНУҢ УЖУРАЖЫЛГАЗЫ

Өвүр районуң «Торгалыг» совхозтуң спортчулары, бот-тывынгыр артистери «Кызыл тук» колхозка аалдап чораннар.

Мячилиг хоккейге, тыва хүрешке, шыдыраага эш хуузунуң ужуражылгаларын эрттиргеш, аңаа торгалыгжылар шылгараан.

«Торгалыг» совхозта спорт ажылы эки тургустунган, оларның арга-дуржулгазын солужуп, ооренип алыры-биле саглыжылар чалаан.

Түңнелинде совхозтуң бот-тывынгыр артистери концерт көргүскен.

Д. ООРЖАК.

БАШТАЙГЫ БАЗЫМ

Улуг-Хемде Чаа-Хөл ортумак школазында самбо секциязы эрткен чылдың октябрь айда организастаан. Ында алдан ажыг ооллар хаара туттунган. Школаның бирги чемпионады совхозтуң Культура бажыңынга ийи хүн иштинде үргүлчүлээн. Аңаа алдан беш ооллар чеди деңзиге хүрешкен.

Спортчу демиселдиң түңнелинде деңзи аайы-биле бирги черлерни дараазында мөгелер алган: Володя Деңзин, Юрий Дамдын, Монгуш Мангилаев, Михаил Мецитоол, Андрей Доспан, Алексей Дамба, Сергей Окай.

Тиилекчилерге шаңналдарны тывыскан.

Н. СОСКАЛ.

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА.

«АК-КӨК СҮТ-ХӨЛДҮҢ» КОНЦЕРТТЕРИ

Кожавыс Суг-Аксы суурнуң ыры, хөгжүмнүг «Ак-көк Сүт-Хөл» ансамбли бистиң Бора-Тайга суурга солун концерттиг аалдап чораан. Ансамбльдиң удуртукчузу, бот-тывынгыр композитор Александр Ондар бодунуң чогаатканы «Аа, Хемним» болгаш өске-даа ырларны өг-бүлезиниң кежигүннери-биле ырлаптарга көрүкчүлер диңмиттиг адыш часкан, аажок сонуургаан. Башкы Орлан-оол Куулардың «Чылгычы», Чоскармаа Ондар биле Елизавета Монгуштың молдав танцыларны күүсеткени, Мөңгүн-оол, Александр Куулардың интермедияларын чон магаданы. «Ак-көк Сүт-Хөл» ансамбль Чыраа-Бажынга, Шемге болгаш районуң өскедаа суурларына оюн-торгаанын барааларынга аалдап чедер.

С. САРЫГЛАР.
Чоон-Хемчик район.

Телевидение

ФЕВРАЛЬ 20-ДЕ

МОСКВАДАН

9.00—Дамчыдылгалар программазы.
9.05—**«Корабельдер чуртуу».** Документалдыг фильм. Өңнүг.
9.30—**«Төрөөн чуртту эргипкезиг».** Белорус ССР.
10.00—**«Аркадий Гайдар».** Литературага дамчыдылга.
10.40—**«Орус чугаа».**
11.25— **«Чурук бүрүзүнде — хүн».** Өңнүг.

КЫЗЫЛДАН

11.40—Киножурнал.

МОСКВАДАН

11.50—Медээлер.
12.00—**«Хөглүг маргылдаалар».** Өңнүг.

КЫЗЫЛДАН

12.45—**«Ак дүннерни үдээни».** Уран-чечен телефильм.

МОСКВАДАН

14.15—Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионады **«Спартак» — «Крылья Советов».** 2-ги, 3-кү кезектери. Чапсарда — **«Спортлото»** тиражы. Өңнүг.
15.45—**«Миллионнарның ленинчи университеди». «Өзүлдениң базымнары».** РСФСР-ниң кара эвес хөрзүнүүг зоназында социал-экономиктиг чаартылгалар. Дамчыдылга-га СЭКП Новгород обкомунуң бирги секретары Н. А. Антонов киржир.
16.15—**«БАМ — эрес-маадырлыг чоруктуң оруу».** Шүлүкчүнүң кыдыраажындан.
16.30—**«Опереттага ынактарга».** Өңнүг.
17.30—**«Үе».** Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.00—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.10—**«Шыдыраа школазы». «Разрядтыглар клазы».** «Эндшпиль».
19.40—**«Аныяк үнвер».**

КЫЗЫЛДАН

19.50—Телемедээлер.
20.05—**«Хамааты камгалалының билигзерин — кижи бүрүзүнге».** Дамчыдылга.
20.20—Уругларга. Мультфильм.
20.30—**«Чолаачыга».** Дамчыдылга.
21.00—Чарлаалар, реклама.

МОСКВАДАН

21.10—**«Миллионнарның ленинчи университеди». «Өзүлдениң базымнары».** РСФСР-ниң кара эвес хөрзүнүүг зоназында социал-экономиктиг чаартылгалар. Дамчыдылга-га СЭКП Новгород обкомунуң бирги секретары Н. А. Антонов киржир.
21.40—**«Ак-көк фермаларда».** Эртем-нептередилгелиг фильм. Өңнүг.
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—**«Үе»:** Информастыг программа.
23.30—01.45—Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионады. **ЦСКА — «Динамо»** (Москва). В. И. Ленин аттыг Топ стадионуң Спорт ордузундан дамчыдылга. Өңнүг.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 20-ДЕ

«НАНЫРАЛ»: **«Ковшак дугайында чугаа».** Бирги фильм. **«Кыйгы»** 9.30, 11.25, 13.20, 15,17, 17.10, 19.05, 21.10 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Черниң, дээрниң ужуралдары»** 9.10, 10.40, 18.45, **«Диригдер болгаш өлүтлер»** (1-ги сериязы) 15.00, **«Дайын болгаш тайбың»** (3-кү сериязы) 17.05, **«Эң кэиг ай»** (2 сериязы калы) 12.10, 20.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Хамаарышпас суглар»** 15.00, **«Частыышкын»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Эмчи чаладыар бе?»** 14.20, 16.40, 17.40, **«Чуга дош кыры-биле»** (1-ги сериязы) 20.00 шактарда.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүдеги Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаты, республиканың чырыдыышкын министри Дөжүлдей Бүрзүнеевич Ондарга ооң авазы **Чозар Чимит-Сереновна ОНДАРНЫҢ** мочээни-биле холбаштыр ханы кажыдалын илередип тур.

Тыва АССР-ниң Чырыдыышкын министерствозунуң партия организациязы болгаш месткому, Башкылар билин бедидер институт республиканың чырыдыышкын министри Дөжүлдей Бүрзүнеевич Ондарга ооң авазы **Чозар Чимит-Сереновна ОНДАРНЫҢ** мочээни-биле холбаштыр ханы кажыдалын илередип тур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24—63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда киллизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи аммы ырал киллизинин 37-13, культура киллизилин 23-54, кодээ ажылагый киллизинин 21-47, үлетпүр киллизинин 22-64, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузуг киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларнын 27-41. Солун келбейн барганда телефонче долгаар.

Тиражы 16455. ЧАГЫГ № 111.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүделинин Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садынын талазы-биле эргелелиин типографиязы, (Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу